

III RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 22 (12).** 1926. a.

III Riigikogu koosolek 23. novembril
1926. a. kell 17.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Teemant**, välisminister **F. Akel**, põllutööminister **O. Köster**, teedeminister **A. Kerem**, sõjaminister **J. Soots**, haridusminister **J. Lattik**, kohtuminister **J. Sepp**, töö-koolekandeminister **O. Tief**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, siseministeeriumi peasekretär **E. Maddison**.

Päevakord:

1. Briti alamatele kuuluvate patentide ja kaubamärkide kaitse seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Eesti-Briti vahelise kaubamustrite kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Eesti-Läti vahelise sotsiaalse abiandmise kokkuleppe ja selle kokkuleppe lisa-protokollki kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Tallinna linnale Kentmanni tänava laiendamiseks riigi maa-ala võõrandamise seadus — III lugemisel.

5. Alevivolikogude valimise seadus — II lugemisel.

6. Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — II lugemisel.

7. Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadus — II lugemisel.

8. Valla- ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täiendamise ja muutmise ning maal asuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

9. Vallanõukogude valimise seadus — II lugemisel.

10. Ajutise aleviseaduse muutmise seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

11. Nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

12. Riigitöölise ühekordse palgalisa seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

13. Nisu- ja maisijahu ning manna müügi seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

14. Eesti ja Läti vahelise maksude sisse- nõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

1. Päevakorra täiendamine. Juhataja **R. Penno**:
Avan Riigikogu koosoleku.

Päevakorra kohta on Riigikogu juhatuselt ettepanek, võtta esimeseks päevakorra-punktiks komisjonide täiendavad valimised. Samasugune ettepanek on tulnud ka rkl. Voiman'ilt. Rkl. Jonas'elt on ettepanek, võtta esimeseks, sellega juhatus ettepaneku kohaselt teiseks päevakorra-punktiks päevakorra 12. punkt — riigitöölise ühekordse palgalisa seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Hääletamisele tuleb ettepanek, võtta päevakorra I punktiks komisjonide täiendavad valimised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Hääletamisele tuleb ettepanek, võtta II päevakorra-punktiks riigitöölise ühekordse palgalisa seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 35 häält, vastu — 29 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Teisi ettepanekuid päevakorra kohta ei ole, seega loen päevakorra vastuvõetuks.

Enne päevakorra juurde asumist on sõna sekretäril teadaande korras.

2. Teadaandmine telegrammide kohta. Sekretär **O. Liigand**:

Riigikogu esimehe nimele on tulnud järgmine telegramm: „Härra Riigikogu esimehele Tallinnas. Oma ja saeima nimel on mul au Teid paluda vastu võtta ja edasi anda meie sõbra ja liitlase Eesti Riigikogule minu soojem tänu Läti vabariigi iseseisvuse väljakuulutamise päeva puhul saadetud südamlikkude tervituste eest. Dr. Pauls Kalnins — saeima president.“ (Kiiduavaldused.)

See telegramm on tulnud Riigikogu esimehe telegrammi peale Läti saeima presidendile, mis järgmiselt kõlab: „Härra saeima Presidendile, Riias. Läti iseseisvuse väljakuulutamise mälestuspäeval võtke vastu Eesti Riigi-

kogu soovid meie sõbra ja liitlase Lätimaa heaks käekäiguks ja eduks. Einbund, Riigikogu esimees.“

3. Teadaandmine komisjonidesse antud ja Vabariigi Valitsusele tagasiandud seaduseelnõude kohta.

Riigikogu juhatusel on antud:

1. Veo- ja liikumisvahendite registreerimise, üleskirjutamise ja kaitsevække võtmise seadus — üldkomisjoni.

2. Veo- ja liikumisvahendite registreerimise, üleskirjutamise ja kaitsevække võtmise seaduse rikkumiste karistusseadus — üldkomisjoni.

3. Põllumajapidamiste metsaga varustamise seadus — maakomisjoni.

4. Endise Eestimaa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise seltsi varanduse riigi omaks tunnistamise seadus — Vabariigi Valitsusele tagasi.

4. Teadaandmine H. Martinson'i küsimistele käigu mitteandmise kohta.

Riigikogu juhatusel on teatada, et Riigikogu juhatusel on otsustatud kodukorra § 95. põhjal käiku mitte anda rkl. Martinson'i kahele küsimisele.

5. Komisjonide täiendav valimised.

Juhataja **R. Penno:** Vene rahva ühendatud Riigikogu rühma ja Balti-Saksa erakonna nimekirjade

järgi valitud Riigikogu liikmed panevad ette, valida kriminaalseadustiku komisjoni rkl. V. Hasselblatt. Vene rahva ühendatud Riigikogu rühma nimel P. Baranin. Balti-Saksa erakonna nimekirjade järgi valitud Riigikogu liikmed: C. Schilling.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Hasselblatt kriminaalseadustiku komisjoni valitud.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel paneb rkl. Voiman ette, valida omavalitsuse komisjoni rkl. Kärneri asemele rkl. Vomm.

Asunikud, riigirentnikud ja väikepõlupidajate koonduse Riigikogu rühma nimel paneb rkl. Loosalu ette, valida rkl. Zimmerman'i asemele rahaasjanduse komisjoni rkl. Soonberg, riigikaitse komisjoni rkl. Fuks. Kas tehakse ettepanekuid hääletamise korra kohta? (Hüüded: Korraga!) (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on nimetatud Riigikogu liikmed tähendatud komisjonidesse valitud.

6. Riigitöölise ühekordse pal-

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A.**

galisa seadus Jürman: Riigitöölise — I lugemisel. ühekordse palgalisa seadus on esitatud Riigikogule

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt. Selles seaduseelnõus tahetakse määrata kõigile riigiasutuste ja -ettevõtete töölisele ühekordset palgalisa nelituhat marka ja peale selle neile, kes õigustatud saama perekonna-abiraha, lisaks perekonna-abiraha ühe kuu määral. Seaduseelnõu sisseandjad põhjendavad seda sellega, et eelmistel aastatel on määratud riigitöölisele ja -teenijatele palgalisa sel korral, kui riigiametnikud on palgalisa saanud. Seaduseelnõu anti rahaasjanduse komisjoni, aga enne kui see rahaasjanduse komisjonis arutamisele tuli, võttis ka valitsus vastava seaduseelnõu kohta seisukoha. Valitsuse seisukoht on eitav selle seaduseelnõu kohta järgmistel põhjustel.

1. Tuuakse valitsuse poolt ette, et käesoleva aasta märtsikuus on riigiteenijate ja -töölise palku tõstetud, nimelt on palgamiinimum kindlaks määratud, mee töölisele 168 marga peale, naistöölisele 152 marga ja õpilastele 88 marga peale.

2. Eelarve kokkuseadmise juures ei ole arvesse võetud, et määratakse riigitöölisele ühekordset palgalisa, tähendab, et eelarves puudub vastav summa selle väljamaksmiseks.

3. Eelnõu esitajad ei ole ühtlasi näidanud tuluallikat, kust võtta selle väljaminekku summa katteks raha, ja eelkrediiti ei saa määrata Riigikogu poolt vastuvõetud riigi eelarve-seaduse põhjal.

Rahaasjanduse komisjon, kus vastav seaduseelnõu läbivaatamisele tuli, leidis, et on tõstetud käesoleval aastal palgaalamäärade töölisele, kes kõige vähem teenivad. (L. Johanson, stp: Seda ta ei leidnud, seda kannate Teie omavoliliselt ette.) On tõstetud riigitöölise palgaalamäärased ja palgaalamäärade tõusu tagajärjel on tõusnud nende riigitöölise palgad, kes enne kõige vähem teenisid. Need on peaauglikult päevatöölised, kelle palgasumma on tõusnud rohkem, kui praegu esitatakse ühekordset lisa — üle neljatuhande marga.

Teiselt poolt ei ole palgad tõusnud neil töölisel, kes tükitööd teevad. Tükitöölise palganorme tõstetud ei ole, kuid nad teenivad päevatöölisega võrreldes palju enam ja praegune tööstusmajanduslik seisukord ei luba kõigile palku tõsta. (B. Bilman, stp: Küll aga ülematele!) Just ülematele, kes rohkem teenivad, ei võimalda palku tõsta.

On välja arvatud, et kui meie tõstaksime palku sel määral, nagu seaduseelnõus on ette pandud, kõigile töölisele määraksime ühekordse toetussumma nelituhat marka, siis teeks see

välja umbes 15 miljonit, ja 15-miljonilist summat ei ole meil praegu näha, kust seda saaks võtta. Seaduseelnõu ettepanijad on seletanud, et selle väljamineku katteks võiks kasutada summasid, mis riigi eelarvest üle jäävad. Kuid praegu ei ole veel aasta kaugeltki lõppenud, nii et praegu ei või keegi öelda, kas eelarve täitmise puhul niisugust summat üle jääb, ja kui arvesse võtta, et tahetakse riigiametnikkude palku tõsta, siis on küsitav, kas isegi riigiametnikkude palkade tõstmiseks jätkub eelarves vastavaid summasid. Tähendab, eelarve ülejäägi peale põhjendada ei saa, väljaminekud on suured, ülejääki loota ei ole. Neil põhjustel võttis rahaasjanduse komisjon oma enamuses seisukoha, et eelnõu tuleks tagasi lükata. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, eelnõu tagasi lükata.

E. Jonas (stp): Kõigepealt tähendan, et valitsuse tagasilükkamise motiivid on ebatäpsed. Valitsus rõhutab, nagu oleks märtsikuust saadik tõstetud riigitöölise palku. Tõsi, see määrus pandi maksuma küll märtsikuus, kuid tegelikult hakati maksuma alles septembris ja osalt veel oktoobris, järelikult said töölised pool aastat vana tariifi järgi palka. Teiseks ei puudutanud see palga normeerimine, nagu eratööstusettevõtetele, riigiasutuste töölise enamusse palku. Uus palgaalammäär hakkas maksuma üksi mustatöölise kohta. Kuna aga suur enamus, arvatavast umbes 90% kõigist riigitööstustes töötavatest töolistest, teeb tööd tükitöö alusel, — tükitöö hindu aga ei tõstetud, järelikult nende palgad jäid endisteks. Seda tõendab ka palkadeks maksetav üldsumma igas asutuses. Aga veel enam. Näiteks sadamatehastes kui ka postipeavalitsuse töökodade töölised teenisid käesoleva aasta esimese 9 kuu kestes vähem kui möödunud aastal, sellepärast et seal tööhulk vähenenud.

Ma toon veel ühe näite: sadamatehastes on osa mustatöölisi, kelle palgad normeerimise tõttu tõusid, lahti lastud, ja nende asemele mujalt töökodadest toodud kvalifitseeritud töölisi. Viimastele tähendas aga see ümberpaigutamine tegelikult palga vähenemist. Meie rühm on sellepärast arvamisel, et kui Riigikogu pidas tarvilikuks läinud aastal riigitöölisele ühekordset toetust anda, tunnistades seega riigitöölise palgad nii väikeseks, et inimestele vaja oli talvekuudel väikest toetust anda, — siis tänavu, mil töölise seisukord üldiselt endiseks jäänud, paiguti aga mõnes töökojas veel sootu halvenenud, — ei tohiks Riigikogu neid töölisi asetada halvemas seisukorda kui möödunud aastal. (J. Holberg, põl: Seal olid teised motiivid, taheti neid ametnikkudega kõrvu seada.)

Missugused teised motiivid? Lugu on niisugune, et tänavu aastal ametnikud on mitu korda toetust saanud, kuna riigitöölisele seda veel kordagi antud pole. Kui nüüd töölisele sama mõõdupuuga mõõta, siis oleks Riigikogu kohus mitte üks, vaid mitu korda toetust anda, vähemalt samavõrd kordi, kui seda ametnikkudele on antud. Ka õigluse põhimõte nõuab riigitöölise ühekordse toetuse seaduse vastuvõtmist. Kuid selleks puududa vaid raha. Pean tähendama, et mõned meie rühma liikmetest on kõnelenud vastavate ametkondade esitajatega ja seal tõendatakse, et on loota tänavu eelarve ülejääke. Selleks üks kaudne näide. Kultuurkapitali summad on seotud riigi sissetulekuga. Esialgu oli arvata, et kultuurkapitali arvel tuleb sisse umbes 18 miljonit. Nüüd aga selgub, et see summa mitme miljoni võrra suurem on. Seega peavad ka riigi sissetulekud loodetud summast suuremad olema, ning andma ülejääki.

Kui see nõnda on, siis ole mingisugust taastust selle seaduse vastuvõtmisel. Muidugi mõista, kui Riigikogu enamus tahab riigitöölisi asetada isesugusesse halvemas seisukorda kui riigiteenijaid, siis öeldagu seda avalikult ja ärgu poetagu ettekäanete taha.

Meie arvates, kui Riigikogu pidas tarvilikuks läinud aastal riigitöölisele toetust anda, siis peab ta ka tänavu seda tegema. Neil põhjustel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

B. Eilman (stp): Minu parteiseltsimees informeeris Riigikogu pikemalt töölise palkade seisukorrast. Ma tahaksin ainult öelda niipalju, et Vabariigi Valitsusel ei ole nähtavasti teada, et töölise palkade kõrgendamisega pole ta sugugi nende palku kõrgendanud, nagu seda aruandja ette tõi, et Vabariigi Valitsuse poolt on palku tõstetud meestöölisele 168 marga peale ja naistöölisele 152 marga peale. Ma pean tähendama, et sel ajal, kui töölisele palku tõsteti, kaotati 30-protsendiline lisa. Kui meie seda arvesse võtame, siis näeme, et töölise palku ei ole üldse tõstetud, vaid on teatud lisatasu alammäärade juurde pandud ja see on kõik.

Mis puutub kvalifitseeritud töölisesse, kes teevad tükitööd ja kelle kohta aruandja tähendas, et neile on palku tõstetud, siis ei ole see õige, sest nende töölise palk oleneb tükitöö hinnast, mida ei tõstetud.

Küll aga on tendents tükitöö hindu vähenendada. Ma võin näiteid tuua raudtee peatehastest, kus 30—40.000 tööhinna pealt käsib meister maha arvata 10—15%, millega aga tööjuhatajad nõus pole ja seda seadusevastaseks peavad.

Nõnda siis ütelus, nagu oleks tööliste palku tõstetud, on liigne, seisukord on ümberpöörduvalt — tööliste palgad on alanenud.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Ma võin tähendada viimase kõneleja väidete kohta, et komisjonis olid andmed raudteetöölise kohta, kust selgus, et mustatöölised teenivad käesoleval aastal 4.600 marka rohkem kui läinud aastal. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Kuipalju kuus?) Kuipalju nad kuus teenivad, neid andmeid komisjonis ei olnud, aga mul on need andmed, et see enamteenistus tegi välja 4.600 marka aasta kohta.

Minu härrad, teie ise esitate seaduseelnõu — palka kõrgendada 4.000 marga võrra aastas, kuna palgatõstmise kõrgendus teeb välja 4.600 marka, seega rohkem, kui ise ette panete. Tükitöölised teenivad võrreldes mustatöölisega kõrget palka, ja meil ei jätku summaksid, et neile palku tõsta, vaid hoopis ümberpöörduvalt, rahaministeeriumi seletustest selgus, et neil ei ole andmeid käes, mille põhjal võiks eelarve ülejääkidega neid summaksid katta. Rahaministeeriumi seletusi peaksime rohkem uskuma.

Neil põhjustel võttis rahaasjanduse komisjon eitava seisukoha selles asjas. Toetan rahaasjanduse komisjoni ettepanekut, seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja **R. Penno**: On tehtud kaks ettepanekut: 1) aruandjalt — seaduseelnõu tagasi lükata, 2) rkl. Jonas'elt — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Aruandja ettepanek on puht eitav, ei tule sell pärast iseseisvalt hääletamisele ja rkl. Jonas'e ettepaneku hääletamisel teevad Riigikogu liikmed vastavad järeldused. (Hääletatakse.) Rkl. Jonas'e ettepaneku poolt on 36 häält, vastu 43 häält, — seega on seaduseelnõu I lugemisel tagasi lükatud. (Vahelhüüded pahemalt poolt: Võtmise koalitsioon, nurjatu koalitsioon!)

7. Briti alamatele kuuluvate patentide ja kaubamärkide kaitse seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkirja ja §§ 1.—4.

redaktsioon.

Briti alamatele kuuluvate patentide ja kaubamärkide kaitse seadus.

§ 1. Briti alamatele antakse õigus esitada kuue kuu jooksul, arvates käesoleva seaduse

maksimahakkamise päevast, Eestis registreerimiseks, maksvates seadustes ettenähtud korras, nendele kuuluvaid patente ja kaubamärke, mis Venes registreeritud enne 24. veebr. 1918. a.

§ 2. Kui käesoleva seaduse § 1. tähendatud patendid või kaubamärgid esitatakse registreerimiseks seaduses ettenähtud korras ühes tõendustega, et patent või kaubamärk Venes registreeritud enne 24. veebruari 1918. a., siis registreeritakse niisugune patent või kaubamärk, kui samast patenti või kaubamärki Eestis ei ole registreeritud enne 18. jaanuari 1926. a.

§ 3. Kui selgub patentide või kaubamärkide registreerimisalve esitamisel, et samased patendid või kaubamärgid Eestis registreeritud enne 18. jaanuari 1926. a., siis registreeritakse need pärast Eestis registreeritud patentide või kaubamärkide tühistamist kohtuotsusega paluja nõudmisel, kusjuures tühistamise nõudmine tuleb esitada kuue kuu jooksul, arvates patendi või kaubamärgi Eestis registreerimisalve esitamise päevast.

§ 4. Käesoleva seaduse §§ 2. või 3. põhjal registreeritud patentide kestus algab registreerimise päevast, ja nende viieteistaastane kestus lühendatakse vaheaja võrra 20. juulist 1920. a. kuni nende registreerimise päevani. Nende patentide kestus, mis olid jõus Venes 31. juulil 1914. a., lühendatakse nende registreerimisel veel vaheaja võrra nende väljaandmise päevast Venes kuni 31. juulini 1914. a.

8. Eesti-Briti vahelise kaubamustrite kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Eesti-Briti vahelise kaubamustrite kokkuleppe kinnitamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul.

9. Eesti-Läti vahelise sotsiaalse abiandmise kokkuleppe ja selle lisaprotokolli kinnitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkirja, § 1. ja § 2. redaktsioon.

Eesti-Läti vahelise sotsiaalse abiandmise kokkuleppe ja selle lisaprotokolli kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti-Läti vaheline sotsiaalse abiandmise kokkuleppe, alla kirjutatud Tallinnas,

22. novembril 1924. a., selle kokkuleppe lisa-protokoll, alla kirjutatud Tallinnas, 3. märtsil 1926. a. ja nootidevahetus samast kuupäevast tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Käesoleva seaduse § 1-ses nimetatud kokkuleppe, lisaprotokoll ja nootidevahetuse prantsuskeelne algtekst eestikeelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **R. Penno**: Kuna üldkomisjoni aruandja Hasselblatt kohal ei ole, jääb vahele Tallinna linnale Kentmanni tänava laiendamiseks riigi maa-ala võõrandamise seadus III lugemisel.

10. Alevivolikogude valimise seadus — II lugemisel. Omavalitsuse komisjoni aruandja **J. Klesment** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Alevivolikogude valimise seadus.

Aruandja **J. Klesment** (loeb):

§ 1. Kõigis Eesti vabariigi alevites on maksev alevivolikogude valimistel Riigikogu poolt 16. novembril 1926. a. vastuvõetud „Linnavolikogude valimise seaduse“ §§ 4—62, sellega, et linnavolikogude valimise seaduses leiduvad sõnad: „linn“, „linnavolikogu“, „linna-avalitsus“, „linnakomitee“, tulevad vastavalt lugeda: „alev“, „alevivolikogu“, „alevivalitsus“, „alevikomitee“.

Ma teeksin siin ettepaneku, pärast sõna „vastuvõetud“ võtta klambrites „(„Riigi Teataja“ nr. 84—1926. a.)“.

Juhataja **R. Penno**: Kuna aruandja ettepaneku vastu ei vaielda, siis ta eraldi hääletamisele ei tule. Panen § 1. hääletamisele ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **J. Klesment** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 2.

§ 2. Alevivolikogude volitused kestavad 3 aastat.

Uuesti asutatavates alevites valitakse esimene alevivolikogu kuni olevate alevivolikogude kestvuse lõpuni:

Märkus. Alevites, kus seniste volikogude volitused 1. jaanuaril 1927. a. ei lõpe, tulevad volikogud käesoleva seaduse korras ümbervalimisele. Uue volikogu kokkuastumisega lõpevad eelmise volikogu poolt valitud alevivalitsuse liikmete volitused.

Aruandja **J. Klesment** (loeb):

„§ 3. Alevivolikogu seisab koos alevites kuni 1500 elanikuga 15 volinikust.

Alevites, kus üle 1500 elaniku, tuleb iga 1000 elaniku või selle osa kohta juurde üks volinik.

Volinikkude arvu määrab eelmine alevivolikogu ja kuulutab välja avalikuks teadmiseks tema poolt määratud korras hiljemalt 25 päeva enne valimiste esimest päeva.“

Siin ma teeksin redaktsioonilise paranduse, III lõikes lugeda esimene rida: „Volinikkude arvu määrab eelmine alevivolikogu ja see kuulutatakse...“.

Juhataja **R. Penno**: Ettepaneku lahus hääletamist ei nõuta, siis ettepanek eraldi hääletamisele ei tule. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **J. Klesment** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 4—5.

§ 4. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotavad maksvuse: 1) Vene ajutise valitsuse aleviseaduse §§ 16—55 ja § 84. teine lõige (sead. ja korrald. kogu nr. 187—1917. a.); 2) 6. septembri 1920. a. seadus alevivolikogude valimise kohta („R. T.“ nr. 147/148—1920. a.); 3) 19. okt. 1923. a. aleviseaduse muutmisseadus („R. T.“ nr. 123—1923. a.).

§ 5. Käesolev seadus hakkab maksma väljakuulutamiseiga „Riigi Teatajas“.

Juhataja **R. Penno**: Järgmine päevakorrapunkt — Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus II lugemisel — jääb üldkomisjoni aruandja Hasselblatt'i puudumise pärast vahele.

11. Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahterilõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadus — II lugemisel. Omavalitsuse komisjoni aruandja rkl. Sikkar'i puudumise pärast jääb käesolev seaduseelnõu arutamisele võtmata.

12. Valla- ja maakonna-omavalitsuste sisetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise sea- Omavalitsuse komisjoni aruandja rkl. Sikkar'i puudumise pärast jääb käesolev seaduseelnõu arutamisele võtmata.

duse täiendamise ja muutmise ning maal asuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

13. Vallanõukogude valimise seadus — II lugemisel.

Omaavalitsuse komisjoni aruandja **B. Oja** (loeb): „Vallanõukogude valimise seadus“.

Käesolev seaduseelnõu oli antud omaavalitsuse komisjoni teatud paranduste tegemiseks. Omaavalitsuse komisjon on need parandused Riigikogule esitanud.

K. Virma (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Enne kui pealkirja asjus ettepanekuid teha, pean ma kahjuks ütleva paar sõna komisjoni töö kohta. Minul ei ole õige ammu silma paistnud niisugust, ma ütlesin, hoolimatut esitamist materjalis, nagu praeguses esituses näha on. Kui teie lahti lööte komisjoni seletuskirja, siis leiate näiteks sealt üteluse, et komisjon on parandustes paragrahvide 3., 9., 11. ja terve rea paragrahvide kohta võtnud vastava seisukoha sellepärast, et need on tingitud Riigikogu poolt heakskiidetud parandustest linnavolikogude valimise seaduses. Kui teie aga nüüd need parandused võtate, mis komisjon esitab, siis selgub hoopis vastupidine — see, mis linnavolikogude valimise seaduses tagasi lükatud, see on komisjoni poolt vastu võetud. Kui nüüd niisugune materjal esitatakse Riigikogule — kätte sain ma selle eile kell 7 õhtul, täna algas kell 5 Riigikogu koosolek, järelikult jäi mul 22 tundi selle materjali läbivaatamiseks aega — siis peab ütleva, et on väga raske Riigikogu liikmetel tööd teha ja seisukohta võtta esitatud ettepanekute asjus juba tänasel koosolekul, ja kui ma ütlen, et komisjon on esitanud materjali väga hoolimatult, siis olen ma väga tagasihoidlikult öelnud. Kogu see seadus peaks komisjonile veel uuesti tagasi antama. Aga kahjuks on see seadus kiire ja tuleb ta vastuvõtmisega rutata. Ja teiseks, kui komisjon on oma töö halvasti teinud, siis ei tahakski eelnõu temale tagasi anda, sest kes teab, missuguse ettepaneku komisjon siis jälle teeb. Sellepärast peame leppima nende ettepanekutega, mis meie siin täna ise saame teha, ja ma arvan, et Riigikogu liikmed on ka katsunud selle materjali põhjal seisukohta võtta ja lõppude-lõpuks siin parandusi esitades saame niisuguse seaduse, millega valdu võime valimistele saata.

Nüüd pealkirja enese juurde minnes leiame jälle komisjoni seletustes, et komisjon siiski pealkirja ei taha teistsugusena esitada, kui nimelt „Vallanõukogude valimise seadus“. Komisjon arvab, et see seadusele küllalt hea pealkiri on. Seaduses on aga peale valimiste ka veel teised asjad, mille puhul mina juba eelmisel koosolekul ütlesin, et nende pärast võiks seaduse nimi olla: „Valla mitmesuguste asjade seadus“. Komisjon on need mitmesugused asjad ikka seadusesse jätnud ja mitte ei ole tahtnud neid eriseadusena välja eraldada, kuid siis oleks komisjon pidanud leidma seadusele pealkirja, mis nendele mitmesugustele asjadele vastaks. Esitatud pealkiri ei ole õnnelik. Seda arvamist on ka komisjoni oma liikmete poolt avaldatud. Vastavad asjatundjad seletavad, et väga raske on „Riigi Teatajast“ kätte leida tarvilikke asju, kui seaduste pealkirjad ei ole korralikud, ja sellepärast on pealkirjade tegemisel tarvis seda silmas pidades, samuti seaduste kodifikatsiooni raskusi jne. Kui komisjoni arvamist õigeks pidada, millega tähendatud mitmesugused asjad seadusesse tulevad jätta, siis peab katsuma vähemalt seaduse pealkirja niisugusena võtta, mis vähegi neid asju puudutab, mis seaduse sisus käsitatud.

Neil põhjustel teen mina vastava ettepaneku pealkirja muutmiseks. Aga enne kui ma pealkirja redaktsiooni ette loen, käsitan ma veel ühte asja, mis seaduse pealkirja juba ja ka seadusesse enesesse oleks tarvis muudatusena sisse võtta. Nimelt arvan, et „vallanõukogu“ ei ole õige nimetus sellele asutusele, mis selle all mõeldakse. „Vallavolikogu“ peaks olema õigem nimetus. Samuti nagu nimetatakse „linnavolikogu, alevivolikogu“, peaks ka olema „vallavolikogu“. „Nõukogu“ tuletab meelde nõuandva asutuse iseloomu. „Vallanõukogu“ ei ole aga nõuandva iseloomuga asutus, tema on teatud volitustega asutus ja „volikogu“ nimetus on sellepärast palju õigem.

Peale selle ei ole õnnelik, et mitmesuguseid nimetusi ühe ja sama ülesannetega asutustele antakse. Mina olen asjatundjate arvamist kuulnud, et isegi meie kooliõpetajatel olla raske lastele koolis selgeks teha, mis vahe on linnas volikogu ja maal nõukogu vahel. Seleta siis lapsele, mis vahe seal on, kui ju sisuliselt mingit vahet ei ole. Milleks siis niisugune nimeid vahe.

Neil kaalumistel teen ma ettepaneku, võtta „vallanõukogu“ asemel „vallavolikogu“.

Kõigil neil kaalumistel, mis ma ette olen kandnud, teen järgmised ettepanekud: 1) seaduse pealkirjaks võtta: „Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus“.

Seaduseelnõus on, nagu peatükk XII näitab, vallavolikogude lähemaid korraldusi puudutatud, samuti vallavalitsuste õigusi, ja neid võiks lühidalt nimetada: „vallavolikogude ja vallavalitsuste korraldamise asjadeks“, ja ühendades kõiki neid asju, saaksime seadusele niisuguse nimetuse.

Hääletamise korra mõttes teen ma järgmised ettepanekud: 1) Lahus hääletada ettepanek, „vallavolikogude“ asemele võtta „vallavolikogude“. Siis oleks Riigikogu liikmetel võimalik seda küsimust eraldi otsustada; 2) kui „vallavolikogude“ nimetus vastu võetakse, siis lugeda see parandus kogu seaduse kohta maksvaks, nagu kodukorra § 77. seletuses see ette nähtud, ja 3) käesoleva seaduse eelviimaseks paragrahviks võtta: „Kõigis maksvates seadustes lugeda sõna „vallavolikogu“ asemel „vallavolikogu“.“

Riigikogu kodukord ei keela kohe pärast pealkirja vastuvõtmist vastu võtta uut paragrahvi. Küsimuse otsustamine kohe on selles mõttes otstarbekohane, et Riigikogu on asjasse puutuvad seletused praegu ära kuulunud ja võtab põhimõtteliku seisukoha selles asjas juba pealkirja juures.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Mis puutub pealkirja, mille tegi rkl. Virma, ja nimelt, et see oleks vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus, siis on komisjon seda küsimust arutanud ja leidnud, et praegune pealkiri kohane on. Peatükk 12., mis räägib vallavolikogudest ja vallavalitsustest, on ajutine korraldus ja jääks seni maksma, kuni uus omavalitsuse seadus vastu võetakse. Mis puutub teise ettepanekusse, et võtta „vallavolikogude“ asemel sõna „vallavolikogude“, siis oli ka see komisjonis arutamisel, ja komisjon leidis, et nimetuse muutmise küsimus peaks aset leidma omavalitsuse seaduses. Neil motiividel ei saa ma härra Virma poolt tehtud ettepanekuga ühineda.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Virma'lt on ettepanek: 1) võtta pealkirjaks: „Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus“; 2) lahus hääletada — „vallavolikogude“ asemele võtta „vallavolikogude“; 3) kui „vallavolikogude“ nimetus vastu võetakse, siis lugeda see parandus kogu seaduse kohta maksvaks; 4) käesoleva seaduse eelviimaseks paragrahviks võtta: „Kõigis maksvates seadustes lugeda sõna „vallavolikogu“ asemel „vallavolikogu“. — „Kui „vallavolikogude“ nimetus vastu võetakse, siis lugeda see parandus kogu seaduse kohta maksvaks.“ Panen hääletamisele ettepaneku. (Hääleta-

takse.) Ettepanek on nähtava enamusega vastu võetud. Siis tuleb hääletamisele „vallavolikogude“ asemele võtta sõna „vallavolikogude“. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtava enamusega vastu võetud. Kõigis seaduseelnõu paragrahvides ettetuleva sõna „vallavolikogude“ asemel tuleb nüüd lugeda „vallavolikogude“. Panen pealkirja rkl. Virma poolt ettepanekud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Rkl. Virma ettepanek on nähtava enamusega vastu võetud, ning seaduseelnõu pealkiri sellega kindlaks määratud. Nüüd panen hääletamisele härra Virma ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu eelviimaseks paragrahviks võtta: „Kõigis maksvates seadustes lugeda sõna „vallavolikogude“ asemel „vallavolikogude“. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

I. Valimisringkonnad ja jaoskonnad.

§ 1. Vallavolikogude valimisteks moodustab iga vald iseseisva valimisringkonna, mis hääle äraandmiseks jaoskondadeks jagatakse.

K. Virma (stp): Arvesse võttes, et käesolevasse seadusesse kaitseväeteenistuses olevate kodanikkude kohta on samasugune paragrahv võetud, kui linnavolikogude valimisseaduses, teen ma ettepaneku, § 1. täiendada teise lõikega, mis järgmiselt käib:

„Kaitseväeteenistuses seisvad kodanikud võtavad valimistest osa vallavalitsuse poolt määratud jaoskondades, millest vallavalitsus vastavatele väeosade ülematele teatab.“

Kui arvatakse, et seda lõiget vastu võtta ei saa, siis tuleks ka § 24-dat muuta, kus öeldakse: „Käesolevas paragrahvis tähendatud nimekirja juurde lisatakse sellekohaste kaitsevæeosade poolt kokkuseatud ja nende poolt järeelvaadatud nimekirjad kodanikkude kohta, kes kaitsevæeteenistuses seisavad ja kellel on valimistest osavõtmise õigus.“

Kui komisjon on esitanud selle paragrahvi, siis oleks ta pidanud esitama ka minu poolt ettepanekuna lõike. Kui see § 24. sisse jääb, siis tuleb ühtluse mõttes ka minu poolt ettepanekud lõige vastu võtta. Jääb aga viimane välja, siis tuleb ka see § 24. osa välja jätta. (Vahelhüüded paremalt poolt.) Ma ei räägi sisuliselt, ma räägin ainult ühtluse mõttes.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamisele tuleb rkl. Virma ettepanek, § 1. juurde teine lõige vastu võtta. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 21 häält, vastu 30 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 1. komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, vastu 15 häält, seega on § 1 vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 2.

§ 2. Valimisjaoskondadeks loetakse samad jaoskonnad, mille järgi Riigikogu valimisi toimetatakse.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 3. Hääleõigus vallavolikogude valimistel on kõigil Eesti vabariigi kodanikkudel, kes valimiste nimekirjade kokkuseadmise päevaks 20 aastat vanaks saanud, kui nad valimiste nimekirjade kokkuseadmise ajal vallas elavad, või kui neil on vallas kodune sissesead, või kui nad seal teenistuses, või neil on mingi muu kindel vallaga ühendusesseisev amet.

Kaitseväeteenistuses seisvad kodanikud võtavad valimistest osa üldisel alusel.

K. Virma (stp): Nüüd on siin üks neist paragrahvidest, mille kohta komisjon ütleb, et tema on selle paragrahvi esitanud Riigikogule niisugusel kujul, nagu ta linnavolikogude valimisseaduses on vastu võetud. Aga kui teie võtate linnavolikogude valimisseaduse, mis „Riigi Teatajas“ on avaldatud, ja võrdlete seal vastavat paragrahvi käesoleva paragrahviga, siis leiате, et siin on kaks vahet. Nimelt on käesolevasse paragrahvi sisse võetud sõnad: „või kui neil on vallas kodune sissesead, või kui nad seal teenistuses, või neil on mingi muu kindel vallaga ühenduses seisev amet.“ See osa lükati linnavolikogude valimisseaduses Riigikogu poolt tagasi neil motiividel, et iga kodanik peab riigis olema ühes kohas nimekirjas ja tema võib omavalitsuste valimistest ainult ühes kohas osa võtta. Neil põhimõtetele lükati see paragrahviosa tagasi. Nüüd aga ütleb komisjon oma seletuskirjas, et see pidavat vastama neile põhimõtetele, mis Riigikogu linnavolikogude valimisseaduse juures olla vastu võtnud.

Teiseks puudub komisjoni ettepanekus osa, mis linnavolikogude valimisseaduses on öeldud järgmiselt: „linnavolikogude valimistel on igal kodanikul üks hääl“. Mina arvan, et vallavolikogude valimistel seesama peab olema, kuid komisjon on selle seadusest välja jätnud. Mina arvan, et see osa peab ka käesolevas seaduses olema. Selles mõttes teen mina parandus-ettepaneku. (J. Laidoner, põl: Ega kahte häält keegi ei saa! Sõjaminister J. Soots: Maainimesed saavad sellest ise aru, linnainimesed mitte.) Vaadake, härra sõjaminister, on palju asju, millest võib ise

aru saada, kuid sellejuures tulevad arusamatused ja sellepärast oleks parem asi täpselt ära tähendada, et see selge oleks.

A. Toomel (põl): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Linnavolikogude valimisseaduses jäeti see välja, tähendab, jäeti alles hääleõigus ainult neile kodanikkudele, kes linnas elavad. Valdadega on aga seisukord sootuks teine. Ühtelugu, kui meil valdadega tegemist on, siis toonitatakse, et vallanõukogud ei olla küllalt asjatundjad, et nad küllalt korralikult ei jõuda otsustada neid ülesandeid, mis neile kuuluvad. Tähendab, kui meie ära nopiksime kõik need inimesed, kes väljaspool valdu elavad, kes aga vallaga alaliselt seotud on, tähendab, ei jätaks neile valimisõigust vallas, näiteks ma tahaksin öelda, kui meie ei annaks valimisõigust inimesele, kes on Riigikogu liige ja elab Tallinnas, kuid kellel on vallas kodune sissesead, varandus, ja kes võib olla võiks vallanõukogus väga hästi kaasa töötada, mille tõttu ka vallanõukogu otsustarbekohasemalt töötama saaks, siis minu arvates ei ole see õige. Sellepärast mina leian, et ei ole otstarbekohane vallanõukogude valimisseadusest välja jätta seda osa, mis käsitab, et valimisõigus on neil, kes vallas elavad, kuid peale selle ka neil, kellel vallas on varandus, kodune sissesead või kestev teenistus. (J. Vain, stp: Kas juriidilistel isikutel ka?) Ei mitte.

O. Gustavson (stp): Ma arvan, et Riigikogu teatud järjekindlusega peaks töötama. Meil oli alles läinud nädalal arutamisel linnavolikogude valimisseadus. Siis vaieldi sama küsimuse üle, ja Riigikogu enamus leidis, et ei saa kujutleda, kuidas võiks ühele ja samale kodanikule lubada valida mitmeil omavalitsuse valimistel. Kui aga käesolev paragrahv vastu võtta sarnasena, nagu komisjon selle esitanud, mis oleks siis selle tagajärg? Kahtlemata see, et üksama kodanik võib valida linnas, volikogu valimistel, aga ühtlasi ka vallas nõukogu valimistel, kui tal on vallas kodune sissesead või varandus. Tähendab, meie jõuame välja sinna, kus teatud kodanikkude liigile antakse kahekordne valimisõigus. Teiste sõnadega, meie seame sisse varandusliku tsensuse nõude. Sest kahekordset valimisõigust saaksid kasutada ainult suuremavarandusega kodanikud, kellel mitu elukohta ja kodu. (M. Laarman, põl: Mitmes maakonnas Teie olete nõukogu liige?) Ma olen ainult ühes nimekirjas, härra Mats Laarman! (Vahelhüüe M. Laarman'i, põl poolt.) Härra Laarman väljendas päris õieti selle asja: peremehele võiks kaks häält anda.

Pärastpoole lisatakse muidugi veel kolmas juurde jne.

Ma arvan, sarnastele põhimõtetele meie valimisseadust rajada ei või. Kui linnavolikogude valimistel on vastu võetud see kord, et võib valida ainult ühes valimisringkonnas, siis peaks see ka käesolevas seaduses nõnda jääma, muidu muutub Riigikogu töö ainult naljategemiseks.

J. Holberg (põl): Meie arvates on kaitsevaelaste väljajätmine vallandükogude valimistest täiesti põhjendatud. Kui meie linnas sõjaväelasi lubasime valida, siis on linnas... (Vahelhüüe pahemalt poolt)... Riigikogu lubas! Ei ole Teil midagi üksipäini lubada. Linnas on vahekord teiste kodanikkudega, tsiviilnimeste ja sõjaväelaste vahel sootuks teistsugune kui valdades. (Vahelhüüe.) Ei mitte, arvuline vahekord. Näiteks on linnades ikka kaks- kuni kolmtuhat elanikku ja pooled nendest on hääleõiguslikud. Aga vallad on palju väiksemad, ja kujutage omale ette, et seal, kus tagavaraväeosasid on valdades, seal on sõdureid palju rohkem kui teisi vallakodanikke.

Kui see pataljon oma kompsud vankrile paneb, siis ei olegi enam vallavolikogu, ja siis need kohalikud inimesed ei saa iialgi oma huvisid kaitsta, sest volikogu ei ole olemas enam. Võrumaal on näiteks valdu, kus ei ole 1000 elanikku — aga pataljon on seal kaks korda suurem kui valla elanikkude arv. Peab päris selge olema, et kui vallas on 400—500 hääleõiguslikku tsiviilkodanikku ja kuni 1000 sõjameest, siis seal vallas kujuneb sõjaväelastest vallavolikogu, mis võib ära lõppeda, kui pataljon teise kohta viiakse. Ja ega põhimõttelikult see ka õigus ei ole, kui linnavalitusest sõjaväelased osa võtavad. Sõjaväel ei ole mingisugust tegemist linna majapidamise ja linnaasjade toimetamisega. Ma teen ettepaneku, välja jätta paragrahvi viimane lõige.

O. Gustavson (stp): Härra Holberg on oma seisukohtadega hiljaks jäänud. Ta ütles: meie võtsime selle nii vastu 2 nädalat tagasi, aga nüüd tahame meie jälle teisiti. Härra Holberg, kui Teie oleksite need küsimused põhjalikult läbi kaalunud, siis peaksite Teie teadma, et meil on linnu, kus ainult paartuhat elanikku. Need on need vastsed linnad, milliseid siseministri asetäitja lugupeetud sõjaminister härra Soots on küpsetanud nagu pannkooke enne suurt paastu. Need on: Türi, Tapa ja Põltsamaa linnad. Meie teame, et näiteks Tapal on sõjaväe kasarm. Järelikult on see hädaoht, mida

härra Holberg oletab valla suhtes, olemas ka Tapa linna suhtes. (Vahelhüüe.) Härra Holberg on toonud ühe näite tõenduseks, et valdades sõjaväelasi valimistest osa võtta lasta ei või. Aga ei saa ju ühe näitega küsimust otsustada. Võtame teise näite. Meil on valdadesse paigutatud sõdureid 5—6 kaupa. Oletame, et need sõdurid on terve aasta ühes vallas elanud. Millise õiguse põhjal saaksime meie tulla ja neilt võtta õiguse vallavalimistest osa võtta. Mis seisukoht see siis õige oleks, kui linnades elavad kaitseväelased võtavad osa valimistest, valdades elavad aga mitte. Tahavad põllumehed olla järjekindlad, siis peavad nad ka linnavolikogude valimisseadust muutma, sest muidu ei oleks ühtlast seisukohta.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Rkl. härra Virma poolt tehtud ettepanek — esimeses lõikes viimane osa välja jätta — oli ka omavalitsuse komisjonis kaalumisel, kuid enamus leidis, et selle osa seadusesse võtmine on tarvilik, selle peale vaatamata, et Riigikogu linnavolikogude valimisseaduse juures selle osa tagasi lükkas.

Mis aga puutub sellesse, et nimekirja võetakse ainult need kodanikud, kes valijate nimekirjade kokkuseadmise päevaks 20 aastat vanaks on saanud, siis on see osa ühtlane linnavolikogude valimisseadusega, ja komisjon leidis, et vallandükogude valimisseaduses sarnane parandus tuleb teha.

Mis puutub sellesse, et vallandükogude valimisel on igapähele üks hääle, siis on see põhiseaduses juba ette nähtud ja tema paigutamine käesolevasse seadusesse oleks ülearune.

Mis puutub härra Holberg'i ettepanekusse, välja jätta § 3. II lõige, siis oli ka see küsimus komisjonis arutamisel, kuid komisjon leidis, et see ei ole võimalik, sest põhiseaduse järgi on kõigil sõjaväelastel valimisõigus.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Virma'lt on ettepanekud: 1) § 3-da I lõikest välja jätta järgmised sõnad: „või kui neil on vallas kodune sissesead, või kui nad seal teenistuses, või neil on mingi muu kindel vallaga ühenduses seisev amet.“ 2) juurde võtta uus lõige: „Vallavolikogude valimistel on igal hääleõiguslikul kodanikul üks hääle.“

Rkl. Holberg'ilt on ettepanek: „Teen ettepaneku, välja jätta viimane lõige.“

Kavatsen hääletada kõigepealt rkl. Virma ettepaneku: §3-da I lõikest välja jätta sõnad: „... või kui neil on vallas jne.“

Järgmisena tuleks hääletamisele rkl. Virma teine ettepanek ja kolmandaks rkl. Holberg'i ettepanek. Rkl. Virma on soovi avaldanud, et tema ettepanekud lahus hääletatakse.

Hääletamise korra vastu ei vaielda. Panen hääletamisele rkl. Virma esimese ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Virma esimene ettepanek vastu võetud.

Panen hääletamisele rkl. Virma teise ettepaneku, § 3-da juurde võtta uus lõige. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Panen hääletamisele rkl. Holberg'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 30 häält, vastu 34, seega on rkl. Holberg'i ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 3-da hääletamisele ühes vastu võetud parandustega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 4—6.

§ 4. Vallavolikogu valimistest ei võta osa kodanikud: 1) kes seaduslikus korras on tunnistatud nõdra- või hullumeelseks, 2) pimedad, kurtummad ja pillajad, kui nad on eestkostmise all.

§ 5. Hääleõigusest jäävad ilma:

1) kes seadusjõusse astunud kohtuotsusega on mõistetud, kui nad ei ole varemini õigusi tagasi saanud:

a) sunnitööle, — kümne aasta jooksul pärast karistusaja lõppu;

b) asumisele, vangiroodu, parandusmaija, vangimaija või kindluse õiguste kaotamise või kitsendamisega, viie aasta jooksul pärast karistusaja lõppu;

2) kes süüdlaseks mõistetud varguses, välja arvatud Rk. tr. s. §. 171. p. 2. ettenähtud juhtumised, petmises, kättesaldatud varanduse omastamises või raiskamises, välja arvatud raiskamised, mis sama Rk. tr. s. § 177. teises lõikes ja N. S. § 1681. teises lõikes ette nähtud, varastatud asjade varjamises, varastatud asjade teadvalt ostmises või pandiksvõtmises äriajamise näol, võltsimises, liigkasuvõtmises, altkäemaksu võtmises, kupeldamises ja kõlvatule elule avatlemises (U. N. S. §§ 524 — 526, 526¹, 527 ja 529), niisama Riigikogu ja omavalitsuse asutuste valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise kohta käivate määruste rikkumises, — kolme aasta jooksul pärast karistusaja lõppu.

§ 6. Vallavolikogu valimistest ei võta osa kodanikud, keda valimiste ajal kinni hoitakse, kas seadusjõusse astunud kohtuotsuse põhjal

või kohtuvõimude poolt mõnesuguses kuriteos vastutusele võtmise pärast.

Sarnane kinnihoidmine ei takista kinnihoitava ülesvõtmist kandidaatide nimekirja ja valimist vallavolikogu liikmeks, kui ta käesoleva seaduse §§ 4. ja 5. põhjal hääleõigusest ilma ei ole jäänud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 7. Vallavolikogu liikmeteks võib valida ainult sama valla valimiste nimekirjadesse sissekantud kodanikke.

K. Virma (stp): Siin paragrahvis on üks sõna sees, mis tuleb muuta. Nimelt on öeldud paragrahvi teises reas „valimiste nimekirjadesse“, kuna peab olema „valijate nimekirjadesse“.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja on selle parandusega ühinenud, nii et ta eraldi hääletamisele ei tule. Asun § 7-da hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 7 ühes rkl. Virma parandusega vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 8.

III. Valimisi toimetavad asutused.

§ 8. Vallavolikogude valimisi toimetavad vallakomiteed ja jaoskondade komisjonid.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 9. Vallakomitee koosneb: juhatajast, kelleks vallavanem või tema abi ja kahest liikmest vallavolikogu valikul. Peale selle astub valla komiteesse vallavolikogu valimiste ajaks liikme õigusega üks esitaja iga iseseisva kandidaatide nimekirja ja üks esitaja iga kandidaatide nimekirjade ühenduse poolt.

Iseseisva nimekirja esitajaks loetakse nimekirjale esimene allkirjutaja või kandidaatide nimekirja esitava valijate rühma poolt eriti nimetatud kodanik.

Nimekirjade ühenduse esitajaks loetakse kodanik, kes ühenduse nimekirju esitavate valijate rühmade poolt on eriti selleks nimetatud ja kelle nimega kõige rohkem teadaandeid ühinenud, kuna ühesuuruse arvu korral liisk otsustab. Kui ühenduse nimekirju esitavad valijate rühmad üheski nimekirjas ei ole määranud esitajat, loetakse nimekirjade ühenduse esitajaks esimesena vallakomiteele esitatud ühenduse nimekirja esimene soovitaja.

Vallakomitee asukohaks on vastav vallamaja.

K. Virma (stp): Teen ettepaneku § 9. III lõike kohta, võtta siin vastu samasugused

redaktsioonilised parandused, mis tehti redaktsiooni komisjoni poolt linnavolikogude valimisseaduse kohta. Nimelt kustutada III lõike esimeses reas sõnad „kodanik, kes“ ja teises reas sõna „on“ ning võtta 3-das reas järgmine sõnade järjekord: „nimetatud kodanik, kelle jne.“ Samuti kustutada eelviimases reas sõna „esimesena“ ja võtta viimases reas see sõna sisse järgmises järjekorras: „... komiteele esimesena esitatud jne.“

Juhataja R. Penno: Aruandja on rkl. Virma parandustega ühinenud, nii et need eraldi hääletamisele ei tule.

Panen § 9-da hääletamisele. (Hääletatakse. Nähtava enamusega on § 9 ühes parandusega vastu võetud.)

Aruandja B. Oja (loeb):

§ 10. Vallakomitee ülesandeks on:

1) valijate nimekirjade avalikuks teadmiseks väljapanemine, nendes paranduste tegemine ja edasikaebuste vastuvõtmine ja edasitoimetamine kohtule;

2) valvamine selle järele, et jaoskonna komisjonid õigel ajal oma tegevuse algaksid;

3) kandidaatide nimekirjade vastuvõtmine ja läbivaatamine ning avalikuks vaatlemiseks väljapanemine;

4) valimisedelite ja ümbrikkude ning jaoskonna komisjonide protokollide plankide jne. edasitoimetamise korraldamine jaoskonna komisjonidele;

5) valimistagajärgede kokkuvõtmine;

6) valismaterjalide edasitoimetamine järevalve asutusele.

K. Virma (stp): Teen ettepaneku, § 10-dast välja jätta p. 1., mis järgmiselt kõlab: 1) Valijate nimekirjade avalikuks teadmiseks väljapanemine, nendes paranduste tegemine ja edasikaebuste vastuvõtmine ja edasitoimetamine kohtule.“ See ülesanne on juba nimekirju pidavate asutuste peale pandud Riigikogu valimisseaduse alusel. Komisjoni poolt on esitatud § 14-da kohta samasugune ettepanek, nagu linnavolikogude valimisseaduses vastav osa on ette nähtud, nimelt et aluseks võetakse Riigikogu valimiste tarbeks kokkuseatud valijate nimekirjad, millega nende nimekirjade avalikuks teadmiseks väljapanemine, nendes paranduste tegemine, edasikaebuste vastuvõtmine jne. jääb vallavalitsuste ülesandeks. Sellepärast ei ole mingit mõtet sedasama tööd panna teistkordselt vallakomitee peale.

Siis paigutati linnavolikogude valimisseaduses kolmas punkt esimeseks, mis ka siin

oleks tarvilik teha, sest vallakomitee ülesanne algab kandidaatide nimekirjade vastuvõtmisega, nende läbivaatamisega ning avalikuks vaatamiseks väljapanemisega.

Edasi on p. 4. komisjoni poolt liig lühidalt redigeeritud. Kui võtame linnavolikogude valimisseaduse, siis näeme, et linna-komitee ülesandeks on: „valimistagajärgede kokkuvõtmine, volikogu liikmeteks valitud kodanikkude nimekirja kokkuseadmine, selle üldiseks teadmiseks väljakuulutamise ja valitud liikmetele sellekohaste tunnistuste väljaandmine.“ Ka see peaks vallakomitee ülesandeks olema. (M. Juhkam, tõer: Liiga keeruliseks teete selle valla asja! — Vahelhüüe paremalt poolt: Ei ole tunnistust vaja!) Kui on otsustatud linnas see paberitükikene anda, siis võiks seda ka vallas teha. Ühtluse mõttes peaks ka ühtlane redaktsioon olema. Kaebuste vastuvõtmine ja edasitoimetamine jääks vallavalitsuste hooleks, ja vallakomitee ei tarvitseks seda teha.

Juhataja R. Penno: Rkl. Virma poolt on esitatud järgmised parandus-ettepanekud: 1) P. 1. välja jätta; 2) p. 3. võtta p. 1-seks. P. 4-as võtta p. 3-daks ja 4-daks punktiks võtta: „valimistagajärgede kokkuvõtmine, volikogu liikmeteks valitud kodanikkude nimekirja kokkuseadmine, selle üldiseks teadmiseks väljakuulutamise ja valitud liikmetele sellekohaste tunnistuste väljaandmine“; p. 5-daks võtta komisjoni poolt esitatud p. 6-es.

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja B. Oja: Komisjon neid küsimusi arutanud ei ole, nii et komisjoni nimel nendega ühineda ei saa.

Juhataja R. Penno: Kui keegi vastu ei vaidle, siis panen rkl. Virma parandused koos hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on antud 27 häält, vastu — 39, seega on rkl. Virma ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 10-da komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 10 vastu võetud.

Aruandja B. Oja (loeb):

§ 11. Jaoskonna komisjonid koosnevad vallavolikogude poolt valitud neljast liikmest, kes eneste hulgast valivad juhataja ja sekretäri.

Peale selle astub jaoskonna komisjoni liikme õigustega üks esitaja iga iseseisva kandidaatide nimekirja ja üks esitaja iga kandidaatide ühenduse nimekirjade poolt. Esitajad nimetab omal äranägemisel § 9. tähendatud nimekirja või ühenduse nimekirjade esitaja.

K. Virma (stp): Hääletatakse põhimõttelikult minu ettepanekute vastu, sellepärast et mina neid parandusi teen. § 10. vastuvõetud redaktsiooni järgi tuleb välja, et vallandükogude valijate nimekirju revideerib kaks asutust. Võib olla mõtlevad Riigikogu liikmed veel järele, milleks see hea on.

§ 11. kohta ütleb komisjoni seletuskiri, et see on samasugune, nagu linnavolikogude valimisseaduse vastav paragrahv. Aga mida meie näeme: välja on jäetud sõnad „valijate hulgast“. Järelikult käesoleva paragrahvi redaktsiooni järgi võidakse vallavolikogude jaoskonna komisjonidesse valida ka neid, kes valijate hulgas ei ole. Linnavolikogude valimisseaduses on tähendatud sõnad sees. Ma ei tea, kas need käesoleval korral kogemata välja on jäänud. Aga see põhimõte võeti kindlasti Riigikogu poolt vastu, et jaoskonna komisjonid koosnevad ikkagi valijate hulgast valitud liikmetest. Sellepärast teen siin vastava parandus-ettepaneku, nimelt: teises reas enne sõna „valitud neljast liikmest“ võtta sõnad „valijate hulgast“.

Edasi on komisjon huvitava paranduse teinud. Ta on paragrahvi teise lõike kolmandas reas öelnud, „ühenduse nimekirjade poolt“, kuna aga linnavolikogude valimisseaduses ja ka Riigikogu valimisseaduses on öeldud „nimekirjade ühenduse poolt“. Komisjon on miski-pärast need sõnad ümber paigutanud. Sellest kavalusest ma küll aru ei saa. Meil on valimisseadustes ette nähtud nimekirjade esitajad ja nimekirjade ühenduste esitajad, aga nüüd korraga „ühenduse nimekirjad“ annavad ka esitajaid. See on uuem mõiste või mõni kavalus või kuidas seda tuleb nimetada. Igatahes on seletuskirjas öeldud, et paragrahv on esitatud sarnasena linnavolikogude valimisseaduse vastavale paragrahvile, aga sisulikult on komisjon väga imeliku ettepaneku teinud. (Vahelhüüe M. Laarmani, põl poolt.) Ma arvan, et siin Brooksmäe „Ühendusest“ ei räägita. Ühtluse ja selguse mõttes teen paranduse, § 11. teise lõike kolmandas ja neljandas reas „ühenduse nimekirjade“ asemele võtta „nimekirjade ühenduse“.

Juhataja R. Penno: Aruandja on ettepanekuga ühinenud, ja see eraldi hääletamisele ei tule. Hääletamisele tuleb § 11 ühes rkl. Virma parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 11 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja B. Oja kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 12—13.

§ 12. Jaoskonna komisjoni ülesandeks on: valimisedelite vastuvõtmine, esialgne ülugemine omas jaoskonnas ja nende edasi-toimetamine vallakomiteele.

Jaoskonna komisjoni koosolekud on otsusvõimsed, kui koos on vähemalt 3 liiget, nende hulgas juhataja või tema abi.

§ 13. Kohalikud valitsuse ja omavalitsuse asutused peavad vallakomiteele ja jaoskonna komisjonidele abiks olema seaduse põhjal viimaste peale pandud kohuste täitmisel.

Aruandja B. Oja: Teen ettepaneku, kustutada §§ 14—19 ja nende asemele võtta uus paragrahv.

„IV. Valijate nimekirjad.

§ 14. Vallavolikogu valijate nimekirjadeks tarvitatakse Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise toimetamiseks peeta-vaid hääleõiguslike kodanikkude nimekirju, mis vallavolikogu valimiste läbiviimiseks täien-datakse (§ 3) ja parandatakse siseministri poolt määratud tähtajaks ja pannakse esimesel päeval, peale käesolevas paragrahvis ettenähtud paranduste tegemist, üldiseks järelevaatamiseks välja viisil, mis järelevaate kättesaadavust kindlustab.

Kaitseväeülemate poolt kokkuseatud valimiste nimekirjad pannakse järelevaatamiseks välja väeosade ülemate poolt määratud korras.

Nimekirjades leiduvate puuduste kohta käivate kaebuste esitamine ja läbivaatamine sünnib Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduses ettenähtud korras.

Riigikogu jättis § 3. kolmanda lõike välja, sellepärast on käesolevas paragrahvis klambrites olev § 3 ülearune.

K. Virma (stp): Komisjoni ettepanek on, § 14. võtta endiste §§ 14.—19. asemele. Kui vaadata järgnevaid paragrahve, nimelt §§ 20—23, siis peab ütleva, et see, mis § 14. öeldud — nimelt tähendatakse paragrahvis, et nimekirjade revideerimisel võetakse aluseks Riigikogu valimiste nimekirjad ja neid revideeritakse samas korras, nagu Riigikogu valimisseaduses ette nähtud, — siis §§ 20—23 hakkavad uuesti peale mingisugusest uuest revideerimise kor-rast. §§ 24. ja 25. võimaldavad veel nimekirjade revideerimist — nii et väga kõva ja ütleva „krepka“ kord on valla nimekirjade revideerimiseks ette nähtud. Misjaoks seda keerulist korda peaks tarvis olema? Arvan, et aitab sellest korrast, mis linnavolikogude valimisseaduses ette nähtud, nimelt et valijate nimekirjad korraldatakse ja revideeritakse esiteks Riigikogu valimisseaduses ettenähtud kor-

ras, pärast täiendavalt selles korras, mis ette nähtud §§ 24. ja 25. Kolmekordset revideerimist ei ole tarvis. Sellepärast panen ette, kustutada mitte §§ 14—19, vaid 14—23, ja § 14. ettenähtud kord maksuma panna kõigi nimetatud paragrahvide kohta. Nii läheks minu ettepanek komisjoni omast selles mõttes lahku, et kustutamise alla kuuluksid ka §§ 20—23.

Peale selle esitan veel paar redaktsiooni- list parandust: kuuendas reas sõna „peale“ asemele võtta „pärast“, teises lõikes „valimiste“ asemele võtta „valijate“. Peale selle on mul ettepanek, kustutada neljandas reas klambrites olev § 3, kuid selle paranduse tegi juba aruandja.

Siseministeeriumi peasekretär **E. Maddison**: Ma toetan rkl. Virma ettepanekut §§ 20—23 väljajätmise kohta. Seks juhtumiseks, kui rkl. Virma ettepanek ei peaks enamust leidma, tuleks § 14. välja jätta kolmas lõige, kus on ette nähtud, et „nimekirjades leiduvate puuduste kohta käivate kaebuste esitamine ja läbivaatamine sünnib Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduses ettenähtud korras“. Kui paragrahv vastu võetakse sel kujul, nagu ta komisjoni poolt esitatud, siis tekiksid tõesti niisugused arusaamatused, nagu rkl. Virma tähendas, sest Riigikogu valimisseaduses on ette nähtud kaebuste kord. Kui vaadelda tähendatud paragrahve, siis näeme, et seal on jälle teine kord maksuma pandud, nii võib tekkida olukord, kus aru ei saa, millal üks kord või millal teine kord maksev on.

Juhataja **R. Penno**: On tulnud kaks ettepanekut: rkl. Virma'lt — kustutada esialgse paljunduse teksti §§ 20.—23. peale komisjoni poolt kustutamiseks ette pandud §§ 14.—19. ja nende asemele võtta § 14. redaktsiooniliste parandustega — kustutada klambrites olev § 3, võtta „peale“ asemele „pärast“ ja „valimiste“ asemele „valijate“.

Härra Maddison'i poolt on ettepanek seks juhtumiseks, kui rkl. Virma ettepanek tagasi lükatakse, välja jätta § 14. kolmas lõige.

Redaktsioonilised parandused hääletamisele ei tule.

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Rkl. härra Virma redaktsiooniliste parandustega mina ühinen. Mis puutub aga sellesse, et §§ 20—23 kustutada, siis oli see küsimus ka komisjonis arutamisel. Komisjon leidis, et need tähtajad, mis neis paragrahvides ette nähtud, teistsugused

on, kui see ette nähtud Riigikogu valimisseaduses. Sellepärast ei saa ma komisjoni nimel selle seisukohaga ühineda — et need paragrahvid kustutataks.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamisele tuleb ettepanek — kustutada §§ 14—23. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Aruandja nõuab hääle lugemist. Asun uuesti hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt 27 häält, vastu — 16 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Härra siseministeeriumi esitaja ettepanek langeb seega ära.

Hääletamisele tuleb § 14. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 14 ühes rkl. Virma redaktsiooniliste parandustega vastu võetud.

Kuna Riigikogu koosolek kaks tundi on kestnud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 19.05 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 19.25 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Juhataja **R. Penno**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

„§ 24. Valijate nimekirja pannakse nende parandustega, mis §§ 21.—23. ettenähtud korras on tehtud, mitte hiljem kui kümme päeva enne valimisi üldiseks järelevaatamiseks välja. Käesolevas paragrahvis tähendatud nimekirja juurde lisatakse sellekohaste kaitsevæosade poolt kokkuseatud ja nende poolt järelevaadatud nimekirjad kodanikkude kohta, kes kaitsevæeteenistuses seisavad ja kellel on valimistest osavõtmise õigus (§ 3).“

Siin tuleks võtta teises reas, kus ette nähtud §§ 21—23, § 14.

Siseministeeriumi peasekretär **E. Maddison**: Teen ettepaneku, käesolev paragrahv vastu võtta järgmises redaktsioonis: „Eelmises paragrahvis ettenähtud korras parandatud valijate nimekirja pannakse välja hiljemalt kümme päeva enne valimiste esimest päeva uuesti üldiseks järelevaatamiseks viisil, mis järelevaate kättesaadavust kindlustab. Käesolevas paragrahvis tähendatud nimekirja juurde lisatakse ka hääleõiguslikkude kaitsevæelaste nimekirjad, millised väeosade ülemad edasi saadavad vallavalitsusele õigeks ajaks.“

See on kooskõlas linnavolikogude valimiseadusega ja ka selle parandusega, mis tehti tänasel Riigikogu koosolekul.

K. Virma (stp): Selle uue redaktsiooniga võiks nõus olla sellepärast, et see on sama redaktsioon, mis linnavolikogude valimiseaduseski. Lahkumine seisab ainult selles, et siin on öeldud 10 päeva enne valimiste esimest päeva, kuna linnavolikogude valimiseaduses on antud kaks nädalat aega. Mina toetaksin kahenädalist tähtaega. Oleks parem, et ka siin see tähtpäev pikem oleks, nii nagu see linnavolikogude valimiseaduses ette nähtud. Teen ettepaneku, käesolev paragrahv vastu võtta sarnases redaktsioonis, nagu see paragrahv linnavolikogude valimiseaduses ette nähtud, kusjuures sisse jääks „hiljemalt 2 nädalat enne valimiste esimest päeva“.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Valitsuse esitaja ettepanek on järeldus sellele, et §§ 20—23 kustutati. Selle ettepanekuga võin ma ühineda. Mis puutub tähtjasse, siis peaksid siin tähtpäevad väiksemad olema, kui linnavolikogude valimiste juures, kus igasugused paljundamise võimalused teistsugused kui linnas. Selle ettepanekuga mina ühineda ei saa.

Juhataja **R. Penno**: On tehtud kaks ettepanekut. Rkl. Virma poolt tehtud ettepanek kõlab järgmiselt: „Eelmises paragrahvis ette nähtud korras parandatud valijate nimekirja pannakse välja hiljemalt kaks nädalat enne valimiste esimest päeva uuesti üldiseks järelevaatamiseks viisil, mis järelevaate kättesaadavust kindlustab. Käesolevas paragrahvis tähendatud nimekirja juurde lisatakse ka hääleõiguslike kaitseväelaste nimekirjad, millised väeosade ülemad edasi saadavad vallavalitsusele õigeaks ajaks“.

Samasisuline ettepanek on tehtud ka siseministeeriumi peasekretäri poolt. Lahkumine on ainult tähtjas. Rkl. Virma poolt on ette pandud kahenädaline, siseministeeriumi peasekretär Maddison'i poolt — kümnepäevaline tähtaeg. Siseministeeriumi peasekretäri Maddison'i ettepanekuga on aruandja ühinenud. Hääletamisele tuleb ainult rkl. Virma parandus tähtaja kohta — „2 nädalat“ võtta „10 päeva“ asemele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 15 häält, vastu — 29 häält, seega on parandus-ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 24. siseministeeriumi peasekretäri poolt ettekantud kujul. (Hääle-

tatakse.) Nähtava enamusega on § 24 vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 25. Iga hääleõiguslik kodanik, kel õigus nimekirjas olla (§ 3), kuid kes jäänud nimekirja võtmata, on õigustatud peale valijate nimekirjade uueks avalikuks järelevaatamiseks välja panemist (§ 24) nõudma, et teda nimekirja võetakse. Hääleõigus tuleb sarnasel korral tõestada dokumentidega. See õigus lõpeb kaks päeva enne valimiste esimest päeva.

K. Virma (stp): Teen ettepaneku, võtta vastu ka need redaktsioonilised parandused, mis linnavolikogude valimiseaduses vastu võetud, nimelt teise rea lõppu panna sõna „nõudma“, kolmanda rea algul sõna „peale“ asemel „pärast“ ja neljandas reas kustutada sõna „nõudma“.

Aruandja **B. Oja**: Ühinen.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja on parandus-ettepanekuga ühinenud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 25 ühes parandustega vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 26 ja 27.

§ 26. Kodanikud, kes valijate nimekirja pole sisse kantud, või kes valimise õigused enne valimiste toimepanemist kaotanud (§§ 4—6), ei võta valimistest osa.

VI. Kandidaatide nimekirjad.

§ 27. Vallavolikogude valimisi toimetatakse hääleandmise kaudu ühele kandidaatide nimekirjale.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 28. Kandidaatide nimekirjad esitatakse vallakomiteele valijate rühmade poolt hiljemalt kakskümmendkuus päeva enne valimiste esimest päeva, käesolevale paragrahvile juurde lisatud üldise vormi kohaselt seal tähendatud andmetega. Kandidaatide nimekirjade vastuvõtmise aeg antakse vallakomitee poolt avalikult kodanikkudele teada.

K. Virma (stp): Ma teen ettepaneku, võtta ka see paragrahv vastu niisugusel kujul, nagu see redaktsiooni komisjoni poolt linnavolikogude valimiseaduses vastu võetud. Selle järele paragrahvi algus oleks järgmine.: „Valijate rühmad esitavad kandidaatide nimekirjad vallakomiteele hiljemalt 26 päeva enne...“

Aruandja **B. Oja** (loeb):

Lisa § 28. juurde.

(Kandidaatide nimekirja nimetus.)

kandidaatide nimekiri valla valimistel 19..... aastal.

Järjekorra nr. nr.	Kandidaatide perekonna- ja eesnimi.	Vanus.	Elukoht.
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
jne.			

Käesolev nimekiri samanimeliste kandidaatide nimekirjadega nimekirjade ühenduseks.
(Kui liitub, siis kirjutada: liitub.)

Käesoleva nimekirja esitajaks vallakomiteesse määrame:
....., kelle elukoht on
(Perekonna- ja eesnimi.)

Käesolevat kandidaatide nimekirja toetame meie, allakirjutajad, hääleõiguslikud Eesti vabariigi kodanikud:

Järjekorra nr.nr.	Soovitajate perekonna-, ees- ja isanimi.	Vanus.	Elukoht.	Allkiri.
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
(6.)				
(7.)				
(8.)				

..... vallavalitsuse nimel tõestan, et käesolevale kandidaatide nimekirjale soovitajatena oma käega alla on kirjutanud:

- 1) 2)
(Soovitaja perekonna-, ees- ja isanimi.)
3) 4)
5)

ja et nad valla valijate nimekirjas seisavad.

(Pitser.)

(Tõestaja allkiri.)

Siin on teise lehekülje peal neljas lahter kustutatud, sellepärast et soovitajad võivad ainult sama valla nimekirjas olla.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Rkl. Virma parandused on redaktsioonilised, sellepärast ühinenendega.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja on parandustega ühinenud, seega ei tule need eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) § 28. ja selle lisa on ühes parandustega nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 29. Igale kandidaatide nimekirjale peab vähemalt viis valijat soovitajatena alla kirjutama, kusjuures kandidaadid ei või olla soovitajad. Soovitajate allkirjad peavad tõestatud olema vastava vallavalitsuse või selle poolt volitatud ametniku poolt.

Nimekirjale lisatakse juurde kõigi kandidaatide teadustused, et nad nõus on end selle nimekirja järgi hääletada laskma.

Kandidaadi teadustus peab sisaldama käes-

oleva paragrahvi lisana avaldatud teadustuse vormis ettenähtud andmeid.

Nimekirjale võib ka juurde lisatud olla nimekirja nimetus, kui see seaduste ja kõlbluse vastu ei käi, mille üle vallakomitee otsustab.

On nimekirjad esitatud mõne registreeritud organisatsiooni nimetusega (ühingute ja nende liitude seadus „R. T.“ nr. 37 — 1926. a. §§ 2—5, ja ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seadus „R. T.“ nr. 37 — 1926. a. §§ 6 ja 7) võib selle organisatsiooni juhtiv keskorgan hiljemalt kakskümmend päeva enne valimiste esimest päeva vallakomiteele teatada, missugusele esitatud nimekirjale ta ei luba organisatsiooni nimetust pealkirjana tarvitada. Selleks on tal õigus saada tarvilikke teateid vallakomiteelt esitatud nimekirjade kohta. On eelnimetatud keskorgan keelanud mõnele nimekirjale organisatsiooni nimetust nimekirja pealkirjana tarvitada, kustutab vallakomitee nimekirjalt nimetuse, tühistab liitumise teadaande teiste samanimeliste nimekirjadega, kui see tähendatud nimekirjal on tehtud ja loeb nimekirja iseseisvaks nimekirjaks. Sellest nimetuse kustutamisest ja liitumise teadaande tühistamisest teatab vallakomitee viibimata nimekirja esitajale, kellel õigus on ühe päeva jooksul nimekirja tagasi võtta.

Lisa § 29. juurde.

..... vallakomiteele.

Teadustan seega, et mina

(Kandidaadi perekonnanimi, ees- ja

isanimi.)

..... aastat vana, kes elan

..... nõus olen valla valimistel

19..... aastal kandideerima

(Kandidaatide nimekirja nimetus.)

..... kandidaatide nimekirja järele.

(Koht.)

(Kuupäev.)

19..... aastal.

..... (Kandidaadi isiklik allkiri.)

K. Virma (stp): Teen ettepaneku, vastu võtta redaktsiooniline parandus, samuti nagu see on tehtud linnavolikogude valimisseaduses. Sellega oleks teise löike teine rida — et nad nõus on end selle nimekirja järgi hääletada laskma — asemele järgmine: „Et nad nõus on selle nimekirja järgi kandideerima“.

Aruandja **B. Oja**: Ühinen.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja on parandus-ettepanekuga ühinenud, seega ei tule see eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 29 parandatud kujul vastu võetud ühes lisaga.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 30—34.

§ 30. Ei võida esitada kandidaatide nimekirja seesuguse organisatsiooni või kodanike rühma poolt, kelle tegevuse sihiks on:

1) Eesti vabariigi põhiseadusega maksmapandud riigikorra või olemasoleva ühiskondliku korra vägivaldne muutmine;

2) Eesti vabariigi iseseisvuse lõpetamine või vabariigi küljest mõne tema osa lahutamine, või.

3) Eesti vabariigi iseseisvust citava propaganda arendamine.

§ 31. Iga valija võib ainult ühele kandidaatide nimekirjale alla kirjutada. Sel juhtumisel, kui üks ja sama valija mitmele nimekirjale on alla kirjutanud, loetakse tema allkiri ainult sel nimekirjal maksvaks, mis esimesena vallakomiteele esitatud.

§ 32. Kandidaate võib nimekirja poolteist korda niipalju üles võtta, kui palju vallavolikogu liikmeid valida on määratud, kuid mitte vähem kui kolm. Nimekirjades, kus rohkem kandidaate, jäetakse viimased arvesse võtmata, välja arvatud juhtumised, kus eelmised kandidaadid selle tõttu nimekirjast välja langenud, et nendel nõusolemine puudub endid hääletada lasta. Viimaste asemele astub vastav arv nendest kandidaatidest, kes kui üleliigsed nimekirja lõpul arvesse võtmata olid jäänud.

§ 33. Ühte ja sama kodanikku ei või mitmes kandidaatide nimekirjas üles seada. On üks ja sama kodanik mitmes kandidaatide nimekirjas üles seatud ja kandidaadi nõusoleku teadustused selleks esitatud, siis loetakse ta kandidaadiks esimesena vallakomiteele antud nimekirjas.

§ 34. Kandidaatide nimekirju esitavad valijate rühmad võivad nimekirjal teadustada, et nimekiri liitub kõigi samanimeliste kandidaatide nimekirjadega kogu valla piirides nimekirjade ühenduseks.

Ei ole tehtud sarnast teadaannet sisseantaval nimekirjal, loetakse kandidaatide nimekiri iseseisvaks.

Üks ja sama kandidaatide nimekiri ei või olla rohkem kui ühes üle valla olevas nimekirjade ühenduses. On mitu liitumise teadaannet nimekirjal tähendatud, loetakse maksvaks ainult esimesena toodud teadaanne.

Liitumise teadaanne, kandidaatide nõusoleku teadaanne, soovitaja allkiri, samuti kui ka kandidaatide nimekirigi on tagasivõtmatu, välja arvatud § 29. viimases lõikes ettenähtud juhtumised.

Aruandja **B. Oja**: Komisjoni poolt on ettepanek, § 35-es paigutada § 36-da järele. Sellepärast kannab ette § 36.

„§ 36. Esitatud kandidaatide nimekirjadele märgitakse mis kuupäeval ja kella ajal nad vastu võetud. Nende andmetega kviitung antakse nimekirja sisseandjale“.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 36. — nüüd § 35. vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § 35.—nüüd § 36. — ning §§ 37. ja 38.

§ 35. Juhtumisel, kui kandidaatide nimekiri ei vasta käesoleva peatüki (VI) nõuetele, teatab vallakomitee seda kahepäevalisel tähtajal nimekirja esitajale. Parandusi tähendatud puuduse kõrvaldamiseks võib esitada hiljemalt kaksikümmend päeva enne valimiste esimest päeva.

§ 37. Kandidaatide nimekirjad ühes organisatsioonide nimetusega, kui see nimekirjale juurde lisatud (välja arvatud § 29. ettenähtud juhtumised) seatakse üles vallakomitee ruumides hiljemalt kaheksateistkümmend päeva enne esimest valimispäeva.

VII. Valimisedelite äraandmine ja ülelugemine.

§ 38. Vallanõukogude valimised sünnivad siseministri poolt kindlaksmääratud ajal kahe päeva jooksul, mille esimeseks päevaks on pühapäev.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 39. Valimise päevad, tunnid, koha ja ruumi annab vallakomitee avalikult teada, mitte hiljem kui 40 päeva enne esimest valimispäeva.

K. Virma (stp): Nende asjade täienduseks, mida peab teagama 40 päeva enne valimise päeva, oleks veel juurde lisada „volikogu liikmete arvu ja kandidaatide nimekirjade vastuvõtmise aja“. Need tunnused peaksid ka 40 päeva enne valimisi teada antama. Seega kõlaks § 39. järgmiselt: „Volikogu liikmete arvu, kandidaatide nimekirjade vastuvõtmise aja,...“ ja edasi nii, nagu komisjoni poolt esitatud.

Aruandja **B. Oja**: Ühinen ettepanekuga.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja on parandusega ühinenud, seega ei tule see eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 39 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 40—42.

§ 40. Valimisi toimetatakse nii, et valija hääletab ainult ühe nimekirja poolt, milles kandidaadid vallavolikogu jaoks on üles seatud. Valimisi toimetatakse kinnisel hääletamisel valimissedelite äraandmise teel.

§ 41. Valimissedelid peavad olema välise kuju poolest ühesarnased. Nende kuju määrab kindlaks vallavalitsus ja paneb aegsasti avalikuks teadmiseks vallavalitsuse ruumides välja.

§ 42. Iga valimissedel peab sisaldama ühe kandidaatide nimekirja, ilma mingi muudatuse ja ümberpaigutuse ning nimekirja nimetuse, kui nimekiri oli sellega varustatud (§ 29).

Aruandja B. Oja (loeb):

§ 43. Valimissedelid ning nende ümbrikud valmistatakse vallavalitsuse poolt viimase kuulul. Vallakomitee saadab iga sisseantud nimekirja kohta ühe valimissedeli igale valijale mitte hiljem, kui viis päeva enne esimest valimispäeva kätte. Kodanikkudele, kellel õigus on neid valimissedelid saada, kuid neid saanud ei ole, antakse neid välja jaoskonna komisjonidest valimiste toimetamise ajal.

K. Virma (stp): Ma teen ettepaneku, esimeses reas pärast sõnu „nende ümbrikud“ juurde võtta, „samuti protokolliplangid“, sest § 10. on ka protokolliplankidest räägitud, mida vallakomitee peab välja jagama, ja neid peab siis ka valmistama vallavalitsus.

Edasi — teises reas välja jätta sõnad „viimase kuulul“. See, et see vallavalitsuse kuulul tehakse, ei ole selge ja täpne. Isenesest mõista, et kulutused valla kuulul tehakse, mis pärast ei ole tarvis eriti öelda, et vallavalitsuse kuulul. See on isenesest mõistetav, kelle kuulul see sünnib, aga see lähem tähendus võib ainult kahtluse tekitada selles mõttes, et kulud mitte valla, vaid vallavalitsuse kuulul tehakse; see teeb asja segaseks ja sellepärast teen ettepaneku, need kaks sõna maha kustutada.

Aruandja B. Oja: Mina ei saa ühineda ettepanekuga, mida rkl. härra Virma praegu siin teinud. Samuti ei saa ühineda ettepanekuga, et need protokollide blanketid vallavalitsuse kuulul valmistada tulevad. Mina arvan, et need blanketid võivad lihtsa paberina olla. (V a h e l h ü ü d e d K. V i r m a, s t p p o o l t.) Niisama ei saa mina ühineda sellega, et kustutatakse sõnad „viimase kuulul“. Vastasel korral võib ka nii aru saada, et ümbrikud ka kandidaatide kuulul võidakse valmistada.

Neil põhjustel ei saa mina ettepanekuga ühineda.

Juhataja R. Penno: Rkl. Virma poolt on ettepanek tehtud, § 43. esimeses reas võtta pärast sõnu „ning nende ümbrikud“ — „samuti protokolliplangid“ ja teises reas kustutada pärast sõnu „vallavalitsuse poolt“ — „viimase kuulul.“

Asun rkl. Virma poolt tehtud ettepaneku hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e). (K. V i r m a, s t p: K a s t a h a t e n e i d v a l l a v a n e m a k u l u l v a l m i s t a d a l a s t a?) Aruandja B. Oja: Kas kõik siis vallavanema kuulul tehakse?)

Ettepaneku poolt on 22 häält, vastu — 30. Seega on ettepanek tagasilükatud. Hääletamisele tuleb § 43. esitatud kujul. (H ä ä l e t a t a k s e.) H ä ä l e t a m i s e l o n § 43. nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja B. Oja kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 44—54.

§ 44. Valimisümbrikud peavad olema ühesugused, läbipaistmatud ja ilma mingisuguste märkusteta ning vastava vallavalitsuse templiga märgitud.

§ 45. Iga jaoskonna hääletamisruumis korraldatakse hääletamissaladuse kindlustamiseks üks või mitu eraldatud kohta, kus hääletajad kodanikud tunnistajate juuresolekuta valimissedeli ümbrikku panevad.

§ 46. Hääletamisruumides toimetatakse ainult hääletamist. Üleskutsete väljapanemine, lendkirjade ja kuulutuste väljajagamine, sedelite laialilootamine, kõnede pidamine ja üldse igasugune hääletamiseelne kihutustöö on keelatud, niihästi neis ruumides, kus sedelid vastu võetakse, kui ka neisse ruumidesse viivatel treppidel, läbikäikudel ja koridorides ning nende välistel sissekäigukohtadel. Jaoskonna komisjoni juhataja valvab selle järele, et hääletamisruumides kogu hääletamise ajal alal hoitakse täielik kord ja kõrvaldab viibimata selle rikkujad.

§ 47. Hääletamisruumidesse ei lasta: 1) sõjariistus isikuid ja 2) joobnuid.

§ 48. Korrariikumise puhul, või kui keegi ei paindu komisjoni või selle juhataja määruste alla, võib komisjon otsustada hääletamisruumidesse sisse tuua kui ka väljaspoole ruumi korrapidamiseks tegevusse panna politseiametnikke või kaitsevägeosaid.

Hääletamisruumidesse ei või juhataja nõudmiseta sisse tuua ühtki sõjariistus võimu.

§ 49. Jaoskonna komisjonid peavad avatud olema valimissedelite vastuvõtmise esimese päeva jooksul hommiku kella üheksast kuni

õhtu kella üheksani, teisel päeval aga hommiku kella üheksast kuni kella kaheni päeval.

§ 50. Jaoskonna komisjoni istumised on avalikud. Hääletamiseks määratud päeval kuulutab komisjoni juhataja komisjoni istumise tema liikmete ja selleks ajaks kokkutulnud valijate juuresolekul avatuks. Juhataja vaatab järele, et hääletamiskastid on terved ja tühjad ning ühe avausega, paneb kasti pitseri kinni ja kutsub valijad valimistähti andma. Kogu tähtede andmise aeg võtavad osa komisjoni istumisest vähemalt kolm komisjoni liiget.

§ 51. Valija võib valimissedeli ära anda muutmata kujul, sellega tähendades, et ta hääletab kandidaatide nimekirja poolt ja on seal ülesloetud kandidaatide järjekorraga nõus. Ta võib aga ka ühe kandidaadi nime nimekirjas alla kriipsutada, sellega tähendades, et ta annab oma hääle kandidaatide nimekirjale, selle piirides aga esimeses järjekorras tema poolt märgitud kandidaadile.

On nimekirjas mitu kandidaati märgitud, loetakse märkimine maksvusetaks, kuna valimissedel nimekirjale ilma üksikut kandidaati ülestähendamata hääleks arvatakse.

§ 56. Iga valija saab komisjonilt, kes tema ilmumise kohta valijate nimekirjas märkuse teeb, ümbriku, läheb eraldatud kohta, kus ta valimissedeli ümbrikku paneb ja annab tagasi tulles ümbriku kinnikleebitult jaoskonna komisjoni liikme kätte, kes ümbriku tema nähes kasti laseb.

§ 53. Kahtluse korral on komisjonil õigus enne ümbriku väljaandmist nõuda valijalt isikutõendust.

§ 54. Esimesel päeval pannakse õhtul kell 9 hääletusruumide uksed kinni, mille järele sünnib sedelite vastuvõtmine ainult neilt valijatelt, kes enne tähendatud aega hääletusruumi ilmunud ja kuulutatakse selle järele sedelite äraandmine seks päevaks lõpetatuks, kuna kastide avauseid kui ka ruum, kus kast asub, kuni järgmise päevani kinni pitseeritakse ja ustele vahid asetatakse.

Aruandja B. Oja (loeb):

§ 55. Teisel päeval lõpetatakse kell kaks valimissedelite vastuvõtmine samas korras. Selle järele loeb komisjon ümbrikud üle, neid avamata jättes, Kui ümbrikude arv valijate arvuga, kelle ilmumise kohta valijate nimekirja märkus tehtud, ühte ei lange, tehakse selle kohta protokollis märkus. Peale selle avatakse ümbrikud ja loetakse ära sedelid, mis igale kandidaatide nimekirjale antud.

K. Virma (stp): Mina teen ettepaneku, teises reas kustutada sõna „samas“, selle asemele

võtta „eelmises (§54) paragrahvis ettenähtud“. Sõna „samas“ ei ole siin selge.

Juhataja R. Penno: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja B. Oja: Ma ühinen selle ettepanekuga.

Juhataja R. Penno: Et aruandja ühinenud on rkl. Virma poolt tehtud ettepanekuga, siis ma viimast hääletamisele ei pane.

Asun § 55. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 55 ühes rkl. Virma parandusega vastu võetud.

Aruandja B. Oja kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu §§ 56—89.

§ 56. Maksvusetaks tunnistatakse valimissedelid: 1) mis ei vasta §§ 41. ja 42. nõuetele, 2) mis valija poolt alla kirjutatud või milles leiduvad otsekohesed tunnusmärgid, mille järele võib otsustada, kes valija olnud, 3) mis selgust ei anna, missuguse nimekirja poolt valija on hääletanud, 4) mida ühest rohkemal arvul ümbrikku pandud, kui nende sisu sama ei ole; on nende sisu aga sama, loetakse ainult üks neist maksvaks.

§ 57. Valimissedelite maksvuse küsimus otsustatakse kahtluse korral jaoskonna komisjoni poolt hääleteenamusega. Hääle pooleksjagunemisel annab juhataja hääle ülekaalu.

§ 58. Kõige selle kohta, mis jaoskonna komisjonis istungi avamisest kuni lõpuni sünnib, tehakse protokoll, kuhu tähendatakse eraldi üles kõik juhataja korraldused, komisjoni otsused kui ka teadaanded, mis tehtud komisjoni ruumides viibivate valijate poolt. Edasi tähendatakse protokollis: 1) igale kandidaatide nimekirjale antud sedelite arv, kuhu hulka kuuluvad ka üksikut kandidaati märkivad sedelid; 2) sedelite arv, mida saanud nimekirja piirides äramärgitud üksikud kandidaadid; 3) sedelite arv, mida saanud iga kandidaatide nimekirja ilma üksikut kandidaati märkimata, 4) maksvusetuks tunnustatud sedelite arv ühes maksvusetuks tunnustamise põhjuste äratähendamisega.

Protokollile kirjutavad alla juhataja, komisjoni liikmed ja kõik koosolijad, kes seda soovivad.

§ 59. Jaoskonna komisjoni protokoll saadetakse samal päeval vallakomiteele. Protokollile lisatakse juurde eraldi pakkides: 1) komisjoni poolt maksvaks tunnustatud sedelid; 2) need komisjonis maksvaks tunnustatud sedelid, mille maksvuse kohta mõni komisjoni liige

on vaielnud; 3) need sedelid, mis komisjon tema üksikute liikmete arvamise vastu maksvusetuks tunnustanud ja 4) komisjoni poolt ühel häälel maksvusetuks tunnustatud sedelid.

§ 60. Vallakomitee määrab jaoskonna komisjoni protokollide ja selle juurde lisatud sedelite läbivaatamise järele lõpulikult kindlaks iga jaoskonna, kui ka kogu valla kohta; 1) maksivate sedelite üldise arvu; 2) igale kandidaatide nimekirjale antud sedelite arvu, mille hulka kuuluvad ka üksikut kandidaati märkivad sedelid; 3) sedelite arvu, mille saanud nimekirja piirides märgitud üksikud kandidaadid; 4) sedelite arvu, mille saanud iga kandidaatide nimekiri ilma üksikut kandidaati märkimata.

§ 61. Vallakomitee istumised, kus toimetatakse jaoskonna komisjonide protokollide läbivaatamist ja antud sedelite ütlugemist, on avalikud.

VIII. Valimiste tagajärgede väljaarvamine.

§ 62. Vallakomitee teeb jaoskonna komisjonide protokollide põhjal igale nimekirjade ühendusele ja iseseisvatele nimekirjadele (§ 34) antud häälte üldkokkuvõtte.

§ 63. Maksvaks tunnustatud häälte koguarv jagatakse valimisele kuuluva vallavolikogu liikmete koguarvule. Leitud terve arv on esialgne jagaja, millest valimise jagaja suurem ei või olla. Igale nimekirjade ühendusele, samuti ka igale iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud häälte arv jagatakse esialgsele jagajale. Jagamisel saadud terved arvud näitavad vastava nimekirjade ühenduse või iseseisva nimekirja peale langevat esialgset kohtade arvu. Lõpulikult vastava nimekirja peale langev kohtade arv ei või olla vähem esialgset kohtade arvust.

Esialgselt kindlaksmääratud kohtade koguarv arvatakse maha valimisele kuuluvast vallavolikogu liikmete koguarvust. Leitud arv näitab, mitu kohta pärast esialgset määramist jagamata on jäänud.

Pärast seda jagatakse igale nimekirjade ühendusele, samuti ka igale iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud häältearv järgimööda esialgsele kohtade arvule $+1+2+3$ jne. Jagamisel saadud arvudest eraldatakse nii mitu kõige suuremat arvu, kui palju vallavolikogu liikmete kohti jagamata jäi pärast esialgset jagamist; need arvud seatakse ritta vähenevas järjekorras. Viimane tähendatud arvudest on valimise jagaja.

Lõpulikult iga nimekirjade ühenduse, samuti ka iseseisva nimekirja peale langev vallavolikogu liikmete kohtade arv määratakse ära nii nimekirjade ühendusele, kui ka iseseis-

vale kandidaatide nimekirjale antud häältearvu jagamise kaudu valimise jagajaga.

Valimisel nimekirjade ühendusele või iseseisvale nimekirjale antud valimise jagajale võrdne häältearv annab õiguse ühe vallavolikogu liikme kohta saamiseks.

Kui niisugusel vallavolikogu liikmete kohtade jaotamisel nimekirjade ühenduste või iseseisvate kandidaatide nimekirjade keskel viimane koht mitmele ühendusele või mitmele iseseisvale kandidaatide nimekirjale langeb, siis antakse eelõigus sellele ühendusele või nimekirjale, millele kõige rohkem hääli on antud.

Ühesuguse häälte arvu juures otsustatakse küsimus liisu läbi.

§ 64. Kui eelmises (§ 3) paragrahvis ettenähtud jaotamisel mõne iseseisva kandidaatide nimekirja kohta rohkem vallavolikogu liikmete kohti langeb, kui selles nimekirjas kandidaate on, jaotatakse ülejäänud vallavolikogu liikmete kohad eelmise paragrahvi korras kõigi teiste nimekirjade ühenduste ja iseseisvate kandidaatide nimekirjade vahel.

Samas korras talitatakse ka siis, kui hiljem iseseisvas kandidaatide nimekirjas ei leidu kandidaate vabanenud vallavolikogu liikmete kohtade täitmiseks.

A r u a n d j a B. O j a (loeb):

§ 65. Nimekirjade ühendusele antud häälte koguarv jagatakse ühenduse peale langeva kohtade koguarvuga. Saadud arv on esialgne ühenduse jagaja. Igale ühenduse nimekirjale antud häältearv jagatakse esialgse ühenduse jagajaga. Jagamisel saadud terved arvud näitavad vastava nimekirja peale langevat esialgset kohtade arvu.

Esialgselt kindlaksmääratud kohtade koguarv arvatakse maha nimekirjade ühenduse peale langevast kohtade koguarvust. Leitud arv näitab, mitu kohta pärast esialgset määramist jagamata on jäänud.

Lõpulikult määratakse iga ühenduse nimekirja peale langev kohtade arv samas korras, nagu see ette nähtud käesoleva seaduse § 63. kolmandas ja järgmistes lõigetes, selle vahega, et seal tähendatud „nimekirjade ühendusele“ ja „iseseisvale nimekirjale“ asemel tuleb lugeda „ühenduse nimekirjale“ ning et arv, mille põhjal viimane koht määratakse, ühenduse jagajaks nimetatakse.

§ 66. Kandidaatide arvu puudumisel mõnes nimekirjade ühendusse kuuluvast kandidaatide nimekirjas jaotatakse ülejäänud vallavolikogu liikmete kohad § 65. korras teiste samasse ühendusse kuuluvate kandidaatide nimekirjade vahel.

Juhtumisel, kui vabanenud vallavolikogu liikmete kohtade täitmiseks üheski nimekirjade ühendusse kuuluvas kandidaatide nimekirjas enam kandidaate üle ei jäänud, jaotatakse vabanenud vallavolikogu liikmete kohad kõigi teiste §§ 27.—34. korras arvesse võetud nimekirjade ühenduste ja iseseisvate nimekirjade vahel § 63. ja järgmiste korras.

§ 67. Kandidaatide nimekirja piirides tunnistatakse vallavolikogu liikmeks valituks kõigepealt need kandidaadid, kes on saanud vähemalt nii palju nimelisi hääli, kui suur on ühenduse jagaja (§ 65), iseseisva nimekirja juures — kui suur on valimise jagaja (§ 63).

§ 68. Kandidaatide nimekirja peale langetavad kohad, mis eelmises (67) paragrahvis jagamata jäävad, jaotatakse järgmiselt: nimekirjale ilma üksikut kandidaati märkimata antud häältearvust arvatakse nimekirjas seismise järjekorras esimesele, teisele, kolmandale jne. kandidaadile temale antud nimeliste häälte juurde, kui tal neid ei ole, siis tema nimele niipalju hääli, et ühenduse jagaja, iseseisva nimekirja juures — valimise jagaja, täis saab. Ei tee üksikut kandidaati tähendamata antud häältearvu ülejääk ka nimekirjas järgneva kandidaadi nimeliste häältega koos ühenduse või vastavalt valimise jagajat välja, arvatakse ülejääk nimelisteks häälteks nimekirjas seismise järjekorras esimesele kandidaadile, keda veel ei ole valituks loetud, ja arvatakse valituks see kandidaat, kellel sellega on kõige rohkem nimelisi hääli, kusjuures ühesuuruse häältearvu juures annab nimekirja järjekord eesõiguse.

§ 69. Ei ole nimelisi hääli üldse antud, loetakse kandidaadid valituks nimekirja järjekorras.

Ei ole üksikut kandidaati tähendamata hääli üldse antud, loetakse kandidaadid valituks nende nimeliste häälte arvu suuruse järjekorras.

§ 70. Juhtumistel, kui vallavolikogu liige kaotab oma valimisõiguse, lahkub surma läbi või volitusi maha pannes, astub tema asemele kandidaat sellest nimekirjast, mille järele lahkuja vallavolikogu liige oli valitud. Lahkunu asendamisel talitab vallavalitsus valimisseaduse §§ 63.—69. korras.

IX. Valimise vabaduse ja korra kindlustamine.

§ 71. Karistused, mis ette nähtud Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse §§ 104—113, on täiel määral maksvad ka vallavolikogude valimiste puhul kordasaadetud eelpooltähendatud seaduse paragrahvides loetletud süütegude kohta.

X. Valimiste tegevuse järelevalve ja protesteerimise kord.

§ 72. Pärast valimiste toimetamise lõppu lõpetavad valimiste asutused oma tegevuse ja kogu valimiste asi ühes vallakomiteede ja jaoskonna komisjonide protokollidega ja § 59. p. p. 2., 3. ja 4. tähendatud valimisedelitega saadetakse kolme päeva jooksul vastavale järelevalve asutusele, kes võib seitsme päeva jooksul vastavas kohtus administratiiv-kohtu korras protestiga esineda.

§ 73. Kaebusi valimistel tehtud vildakuste kohta võivad ainult kodanikud tõsta, kellel valimistest osavõtmise õigus, kuid hiljemalt 3 päeva jooksul pärast valimiste lõppu. Kaebused esitatakse administratiiv-kohtu korras.

§ 74. Protestid ja kaebused, mis §§ 72.—73. nimetatud, vaatab kohus läbi seitsme päeva jooksul, kaebtuse kättesaamise päevast arvates. Kohtu otsuse peale võib seitsme päeva jooksul pärast kohtuotsuse väljakuulutamist Riigikohtusse edasi kaevata, kes edasikaebtuse 7 päeva jooksul läbi vaatab, kaebtuse kättesaamise päevast arvates. Kui kohus valimised kogu nende ulatuses tühistab, kuulutab maakonnavalitsus välja uued valimised, mis hiljemalt pooleteise kuu jooksul pärast vastava kohtu seaduslikku jõusse astunud otsuse kättesaamist tulevad läbi viia.

Kui kohus üksikute vallavolikogu liikmete valimise tühistab, kustutab vallavalitsus need kodanikud vallavolikogude liikmete nimekirjast ja kutsub nende asemele kandidaadid käesoleva seaduse §§ 63.—69. korras.

§ 75. Pärast valimiste toimetamise lõpetamist seab vallavalitsus kokku vallavolikogu liikmete ja nende kandidaatide lõpuliku nimekirja. See nimekiri kuulutatakse vallavalitsuse poolt üldiseks teadmiseks ja esitatakse järelevalve asutusele.

§ 76. Kui Riigikohus valimised kogu ulatuses tühistab, määratakse käesoleva seaduse põhjal uued valimised. Käesoleva (76) paragrahvi korras valitud vallavolikogu täidab oma kohuseid tähtaja jooksul, mis käesoleva seaduse § 79. ette nähtud.

§ 77. Vallavolikogu otsused, mis enne tehtud, kui vallavalitsus kogu volikogu valimiste tühistamisest teate saab, jäävad jõusse. Ametnikudel, keda tühistatud vallavolikogu valinud, jäävad volitused alale kuni uue vallavolikogu poolt valitud ametnike ametikohuste täitmisele asumiseni.

§ 78. Kui Riigikohus üksikute vallavolikogude liikmete valimised tühistab, kutsutakse väljalangenud volikogu liikmete asemele kandidaadid käesoleva seaduse §§ 63.—69. korras.

XI. Vallavolikogu liikmete arv ja volituste kestvus.

§ 79. Vallavolikogude volitused kestavad kolm aastat.

§ 80. Vallavolikogude liikmete arv määratakse vallas, kus kuni 1500 elanikku on, viieteistkümneme peale; iga 200 elaniku kohta, mis üle selle, määratakse üks liige, mitte aga üle kahekümneviie liikme ühtekokku. Liikmete arvu määrab kindlaks eelmine vallavolikogu.

XII. Vallavolikogu ja vallavalitsus.

§ 81. Vallavolikogu koosolekuid juhatab vallavanem või tema abi ja kirjutab protokollid vallasekretär. Neil kordadel, kui vallavalitsuse tegevust arutatakse, juhatab volikogu koosolekut volikogu liige, kes igal üksikul korral selleks valitakse, ja kirjutab protokollid volikogu poolt valitud volikogu liige.

§ 82. Vallavolikogu on oma võimkonna piirides määravaks asutuseks. Tema otsustamise alla käivad kõik valla omavalitsusse puutuvad küsimused, täidesaatvate organite valimine ja nende tegevuse järele valvamine.

§ 83. Vallavolikogu koosolekute kokkukutsujaks on vallavalitsus.

§ 84. Vallavolikogu koosolek on otsusvõimeline, kui on koos vähemalt pool kõigist volikogu liikmetest.

§ 85. Vallavolikogu otsused tehakse hääletamusega, lahtisel hääletamisel, kui üksikud liikmed salajast hääletamist ei nõua. Häältepooleksjagunemisel loetakse küsimus tagasilükatuks.

Üksikute volikogu liikmete volituste tühjastunnistamiseks ja ametisolevate isikute vastutusele võtmiseks on kõigi volikogu liikmete $\frac{2}{3}$ häälteenamust tarvis.

Vallavalitsuse liikmete valimised, ametnikkude vastutusele võtmine, palga suuruse ning abirahade määramine üksikutele kodanikkudele ja volikogu liikmete volituste tühjastunnistamine sünnib salajasel hääletamisel.

§ 86. Vallavolikogu liige, kes ilma mõjuvate põhjusteta kolmest koosolekust järgimööda ei ole osa võtnud, arvatakse volikogu otsusega volikogust lahkunuks. Tema asemele astub järgmine kandidaat nimekirjast, mille järele lahkunud liige valitud.

§ 87. Vallavalitsuse asjaajamist kontrolleri revisjoni komisjon, kes volikogu liikmete hulgast valitakse volikogu kestvuse ajaks. Revisjoni komisjoni liikmete arvu määrab volikogu tarviduse järele, kuid mitte vähem kui kolm. Revisjoni komisjonil on õigus asjatundjaid oma tööd osa võtma kutsuda ja revideerimist oma üksikute liikmete hooleks anda.

§ 88. Valla omavalitsuse täidesaatvaks organiks on vallavalitsus, mis koosneb vallavanemast ja vähemalt kahest tema abist.

§ 89. Vallavalitsuse liikmed (§ 88) valitakse vallavolikogu poolt vallavolikogu kestvuse ajaks.

Vallavolikogu esitajad valib vallavolikogu oma kestvuse ajaks, kui vallanõukogu seks lühemat tähtaega ei määra.

Valida võib ka neid, kes mitte vallavolikogu liikmed ei ole, kuid vallavalitsuse liikmetena on neil vallavolikogu koosolekul ainult sõnaõigus.

Aruandja B. Oja (loeb):

§ 90. Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks valib vallavolikogu vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast ametisse vallasekretäri (ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „R. T.“ nr. 69/70 — 1920. a.)

Peale maksvates seadustes ettenähtud korda võib vallasekretäri vallandada vallavolikogu, kusjuures vallandamise poolt peab antama vähemalt $\frac{2}{3}$ hääli vallavolikogu seaduslikust koosseisust.

Vallasekretäri võib vallavolikogu teenistusest vallandada ainult järelevalveasutuse nõusolekul või ettepanekul.

Siseministeeriumi peasekretär **E. Maddison**: Maksva seaduse järgi on vallasekretär vallavalitsuse liige. Sellega on selge ta vahekord vallanõukoguga kui ka vallavalitsusega. Käesolevas seaduses puudub selgus selle kohta. Kui meie vaatame § 88., siis näeme, et valla omavalitsuse täidesaatvaks organiks on vallavalitsus, mis koosneb vallavanemast ja vähemalt kahest tema abist.

Teiselt poolt, kui võtame § 90., kus on öeldud, et vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks valib vallanõukogu vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast ametisse vallasekretäri (ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „R. T.“ nr. 69/70 — 1920. a.), siis tekib küsimus, mis on vallasekretär, kas on ta vallanõukogu ametnik või vallavalitsuse ametnik. Ühelt poolt on öeldud § 90., et vallasekretär on vallanõukogu ametnik ja teiseks võiks järeldada, et ta on vallavalitsuse ametnik.

Kui asuda seisukohale, et ta on vallavalitsuse ametnik, siis tekib sarnane olukord, et täidesaatev organ valitakse kolme aasta peale. § 90. võiks nii interpreteerida, et vallasekretär

valitakse määramata aja peale, järelikult vallametnik, kes ei allu vallavalitsusele, oleks valitud eluksajaks, kuna aga kõrgem organ, kellele ta alluma peaks, valitakse kolme aasta peale.

Igatahes ei ole küsimus selge ja sellepärast teen ettepaneku, § 90. redigeerida järgmiselt: „§ 90. Vallavalitsuse ametnikke määrab ametisse ja vabastab ametist vallavalitsus.“

Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks määrab ametisse vallavalitsus vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast vallasekretäri (ajutine seadus vallametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „Riigi Teataja“ nr. 69/70 — 1920. a.)

Vallavalitsuse protokollil ärakiri vallasekretäri määramise kohta saadetakse vastavale järeelvalveasutusele ühes määratava vallasekretäri kandidaadi dokumentidega järeelvalve teostamiseks omavalitsuse ajutise järeelvalve seaduse korras.

Vallasekretäri võib vallavalitsus teenistusest vallandada ainult järeelvalveasutuse nõusolekul.“

Kui Riigikogu peaks siiski asuma seisukohale, et vallasekretäri peaks valima vallanõukogu, siis seks juhtumiseks, kui Riigikogu peaks minu esimese ettepaneku tagasi lükkama, teen ettepaneku, § 90. vastu võtta järgmises redaktsioonis.

„Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks valib vallavolikogu vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast ametisse vallasekretäri (ajutine seadus vallametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „R. T.“ nr. 69/70 — 1920. a.)

Vallasekretäri võib vallanõukogu teenistusest vallandada ainult järeelvalveasutuse nõusolekul.“

See redaktsioon läheb lahku omavalitsuse komisjoni poolt esitatud redaktsioonist selle poolest, et on välja jäetud teise lõike § 90. lõpus sõna „ettepanekul“, sest minu arvates on vallasekretäril küllaldane garantii selleks, et teda ei vallandata ilma vastava asutuse nõusolekuta, mispärast ei oleks tarvis kvalifitseeritud häälteenamust.

H. Kiiver (as): Ma arvan, et vallasekretäri küsimuse otsustamine peaks lahendatama asja otstarbekohasusest välja minnes. Kui meie hariliku elu nähtusi arvesse võtame, siis näeme, et head töölist ükski peremees vallandama ei hakka ja ta katsub teda igal tingimusel oma teenistuses pidada, ja kui inimene teenida tahab, siis peab ta ka tööd tegema. Kui meie aga look-

sime niisuguse pretsedendi, et meie ühe isiku valime määramata aja peale, siis võib väga kergesti välja kukkuda, et ta oma kohuseid nii ei täida, kui kord ja kohus, vallandada teda aga ei saa. Kohtu korras saab teda ainult siis vallandada, kui ta tegudes leidub kriminaalset iseloomu. Teiseks, vallasekretär peab suurema jao vallaelanikkude tahtmist täitma. Kui aga on niisugune juhtumine, et ta on valitud ühe teatava elanikkude rühmituse poolt, ja kui nüüd selle valla meelsus on läinud teisele poole, siis teda ümber valida ei saa, sest ta on igaveseks ajaks valitud. (V a h e l h ü ü e.) Jah, kui ta volinikkudega oskab läbi saada. Sellepärast teen ettepaneku, juhtumisel, kui valitsuse esitaja ettepanek läbi ei lähe, võtta §90. järgmises redaktsioonis: „Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõige vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks valib vallanõukogu oma volituste kestvuseni vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast ametisse vallasekretäri (ajutine seadus vallametnikkude palga ja tööolude korraldamise kohta „R. T.“ nr. 69/70 — 1920. a.) Peale maksvates seadustes ettenähtud korra võib vallasekretäri vallandada vallanõukogu, kusjuures vallandamise poolt peab antama vähemalt $\frac{2}{3}$ hääli vallanõukogu seaduslikust koosseisust. Vallasekretäri võib vallanõukogu teenistusest vallandada ainult järeelvalveasutuse nõusolekul või ettepanekul.“

Ma panin siia juurde ainult kolm sõna: „oma volituste kestvuseni“. Tähendab, ta kuulub vallanõukogu volituste lõppemisel ümbervalimisele. (K. Virma, stp: Kuidas see kooskõlas on selle jutlusega, millega Teie algasite?)

Juhataja R. Penno: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja B. Oja: Valitsuse esitaja poolt tehtud ettepanekud on mõlemad omavalitsuse komisjonis arutamisel olnud ja omavalitsuse komisjon leidis, et sarnane kord, kus vallasekretär valitakse vallanõukogu volituste kestvuse ajaks, soovitav ei ole, ja võttis vastu § 90. sarnaselt, nagu ta Riigikogule esitatud. Sellejuures jättis aga omavalitsuse komisjon vallasekretäri valimise siiski vallanõukogu hoolde, et vallasekretäril siis ka teatav suurem vallaaraha usaldus oleks.

Ettepanekutega omavalitsuse komisjoni nimel ühineda ei saa.

Juhataja R. Penno: Esitatud on järgmised ettepanekud: Siseministeeriumi peasekretäri ettepanek, § 90. vastu võtta järgmises redaktsioonis: „§ 90. Vallavalitsuse

ametnikke määrab ametisse ja vabastab ametist vallavalitsus. Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks määrab ametisse vallavalitsus vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast vallasekretäri (ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „Riigi Teataja“ nr. 69/70 — 1920. a.) Vallavalitsuse protokollis ärakiri vallasekretäri määramise kohta saadetakse vastavale järeelvalveasutusele ühes määratava vallasekretäri kandidaadi dokumentidega järeelvalve teostamiseks omavalitsuse ajutise järeelvalveseaduse korras. Vallasekretäri võib vallavalitsus teenistusest vallandada ainult järeelvalveasutuse nõusolekul.“

Kui see ettepanek ei peaks läbi minema, siis on siseministeeriumi esitaja poolt esitatud teine ettepanek: „Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks valib vallavolikogu vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast ametisse vallasekretäri (ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „R. T.“ nr. 69/70 — 1920. a.). Vallasekretäri võib vallandamiskomitee vallandada ainult järeelvalveasutuse nõusolekul.“

Rkl. Kiivri poolt on esitatud ettepanek, mis komisjoni redaktsioonile juurde lisab 3. reas pärast sõna „vallavolikogu“ sõnad „oma volituste kestvuseni“. Rkl. Kiivri ettepanek on iseseisev ettepanek ja tuleb hääletamisele siis, kui valitsuse esitaja ettepanek vastu ei võeta.

Kõigepealt tuleb hääletamisele siseministeeriumi peasekretäri esimene ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb siseministeeriumi esitaja teine ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Kiivri ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 90. komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 90 vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 91—101.

§ 91. Vallavalitsuse teisi ametnikke määrab ametisse ja vabastab ametist vallavalitsus.

§ 92. Jooksvate asjade ajamiseks peab vallavalitsus mitte vähem kui kaks korda kuus järjekorralised koosolekud.

§ 93. Vallavalitsuse koosolekud on otsusvõimulised, kui nendest osa võtavad vähemalt kolm liiget. Koosolekut juhatab vallavanem, viimase puudumisel aga üks tema abidest.

§ 94. Vallavalitsuse koosolekute otsused tehakse liht häälteenamusega. Lähivad hääled pooleks, tuleb ettepanek tagasilükatuks arvata. Hääletamine sünnib avalikult, kui üksikud liikmed salajast hääletamist ei nõua. Ametnikkude valimine on salajane.

§ 95. Vallavalitsuse kirjavahetus ja dokumendid kirjutatakse alla vallavanema või tema abi ja vallasekretäri poolt.

§ 96. Vallavalitsus tarvitab valla omavalitsuse kassa summasid volikogu poolt kinnitatud eelarve piirides. Erakorralistel juhtumistel, kui asi edasilükkamist ei kannata, võib vallavalitsus summasid volikogu poolt enne kindlaksmääratud suuruses ka üle eelarve välja anda. Viimased väljaminekud tulevad aga volikogule lähemal koosolekul kinnitamiseks ja krediidi määramiseks ette panna.

§ 97. Eelarve järgneva aasta kohta tuleb vallavalitsuse poolt hiljemalt 1. jaanuariks vallavolikogule ette panna. Aruanded läinud aasta kohta valmistab vallavalitsus hiljemalt 1. juuniks.

§ 98. Oma tegevuse eest saavad vallavanem ja tema abid kindla palga vallavolikogu otsuse järgi. Palgamääramine sünnib enne valimisi.

§ 99. Valla koolikorraldus kuulub valla omavalitsuse võimkonda.

XIII. L õ p p m ä ä r u s e d.

§ 100. Käesoleva seaduse maksimahakamisega kaotavad maksuvuse 1) 4. aprilli 1921. a. seadus vallandamiskomitee valimise kohta („R. T.“ nr. 26 — 1921. a.) ja 2) Eestimaa koolivalitsuse ajutise korralduse §§ 26—33 („R. T.“ nr. 6 — 1918. a.)

§ 101. Käesolev seadus hakkab maksma väljakuulutamiseaga „Riigi Teatajas“.

14. Ajutise aleviseaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Juhataja **R. Penno**: Kuna omavalitsuse komisjoni aruandja Sikkar puudub, jääb see päevakorrapunkt arutamisele võtmata.

15. Nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **T. Kalbus**: Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, see seadus I lugemisel vastu võtta. Seletuskirjas on tähendatud, miks see seadus tarvilik on, ja see seletuskiri on Riigikogu liikmetele välja jagatud.

Seadus on tingitud sellest, et II Riigikogu lõpul võeti vastu seesama seadus, kuid seaduse vastuvõtmisel on tulnud väike viga, nimelt on sõna „oma“ paigutatud mitteõige koha peale. Praeguses seaduse tekstis on öeldud: „süüteo varjamisel, kes oma dokumente võltsib...“ peaks aga olema: „kes oma kuriteo varjamisel dokumente võltsib“. Tähendab sõna „oma“ on tarvis ümber paigutada ja sellepärast on see seadus tarvilik. Komisjoni nimel teen ettepaneku, see seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

16. Nisu- ja maisijahu ning manna müügi seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarman:** Nisu- ja maisijahu ning manna müügi seaduse algatuseks tuli tõuge II Riigikogu rahaasjanduse komisjonilt. Seal vaadati läbi nisujaahu ja nisutollide küsimus ja leiti, et nisujaahu müügikorraldus mitmeti korraldust vajab. Leiti, et turule on ilmunud produkt, mis on mingisugune jahu segu, mis pole nisu ega pole mais. Komisjon, läbi vaadates küsimust, arvas tarvilikuks välja anda seaduse, kus niisugune jahu segamine võltsimiseks tunnistatakse, ja esines sooviavaldusega Vabariigi Valitsuse ees, et see vastava seaduse välja töötaks. Juba II Riigikogu kestusel on seadus välja töötatud ja esitatud, aga seda ei saanud vastu võtta, ja see tuleb praegu Riigikogus arutusele.

Rahaasjanduse komisjonis, kui seal seda küsimust esialgselt arutati, läksid arvamised lahku, kas on üldse seda seadust vaja. Arvati, et selleläbi läheb ehk jahu odavamaks, kui lubatakse maisi nisu sekka segada. Kuid viimati tuldi siiski ühel häälel otsusele, et jahu selleläbi odavamaks ei lähe, kui teda võltsida lubatakse, ja arvati tarvilikuks vastu võtta seadus sel kujul, nagu ta on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt.

Ainuke muutus, mis seaduses tehtud on, et juurde võeti § 6., millega Vabariigi Valitsusele õigus antakse selle seaduse teostamisel täiendavaid määrusi välja anda. Muidu on ta samal kujul vastu võetud, nagu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud.

Et seadus komisjonis vastuvaidlusi ei äratanud, ja et ta ühel häälel vastu võeti, loodan, et ta ka siin vaidlusi ei tekita, ja teen ettepaneku, seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega

on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

17. Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **A. Rei:** Käesolev seaduseelnõu ühes konventsiooniga, mille kinnitamise kohta tema käib, on Riigikogu liikmetele välja jagatud, sellepärast arvan, et ei ole tarvis teda pikalt refereerima hakata, olgu ainult järgmist öeldud. On juhtumisi ette tulnud, kus maksualune kodanik on riigimaksusid öiendumata jättes läinud Eestist Läti ja ümberpöörduvalt. Kahe riigi vahel on kokku lepitud, et Läti võimud nõuavad Läti tulnud isikute käest Eesti riigile maksmatajätud maksuvõlad sisse ja vastavalt nõuavad Eesti võimud Eestisse tulnud isikutelt Läti riigile võlgnevad maksuvõlad sisse.

Läbi vaadates käesoleva konventsiooni ja selle tõlke komisjon leidis, et tõlkes olid mõnesugused ebatäpsused, mispärast komisjonis tehti terves reas artiklites väiksemaid keelelisi parandusi, nii artiklites 1., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. ja 12. Arvan, et neid redaktsioonilisi parandusi ei ole tarvis Riigikogule teatavaks teha, kuna nad üsna vähesel tähtsusega on ja vaidluse korral ikka prantsuskeelne tekst mõõduandvaks jääb. Tõlge on aga meie politseiametnikkudele tähtis, kellel käesolevat konventsiooni käsitada tuleb.

Väliskomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Riigikogu asub vahelejäädud päevakorrapunktide juurde.

18. Tallinna linnale Kentmanni tänava laiendamiseks riigi maa-ala võõrandamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Hasselblatt'i puudumise pärast täidab aruandja kohuseid üldkomisjoni esimees rkl. Rei.

Üldkomisjoni aruandja **A. Rei** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 — 2.

Tallinna linnale Kentmanni tänava laiendamiseks riigi maa-ala võõrandamise seadus.

§ 1. Tallinna linna administratiivpiirkonnas oleva Kentmanni tänava laiendamise ots-

tarbel lubatakse riigi maa-alast, mis asub Tallinna IV alevi hüpoteegi ringkonnas kinnistus nr. 1075 all, võõrandada Tallinna linnale üheksakümmend (90) ruutsülda maad, sõjaministeeriumi ja linna kokkuleppel, linna poolt vastuantava maa-ala eest.

§ 2. Maa-alade kinnistamise puhul uute omanikkude nimele vabastatakse viimased kõigist avalikkudest riiklikkudest maksudest.

Juhataja **R. Penno**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

19. Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Hasselblatt'i kohuseid täidab üldkomisjoni esimees rkl. Rei.

Üldkomisjoni aruandja **A. Rei** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—2.

Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus.

§ 1. Laiarööpalise raudtee Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks võõrandatakse riigi kasuks teedeministri poolt kinnitatavate plaanide järgi Harju maakonnas, Rae vallas asuvaist:

1) „Nurga nr. 20“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 6700 all, — 2108, 72 m² suurune maa-ala,

2) „Kalmari nr. 21“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 5101 all, — 3936,74 m² suurune maa-ala,

3) „Sepa-Mardi nr. 22“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 5102 all, — 3413,34 m² suurune maa-ala.

§ 2. Võõrandatud maade ülevõtmine teedeministeeriumi poolt ja nende eest tasumaksimine senistele omanikkudele raudteevalitsuse 1926./27. a. erakorralise eelarve § 3. ettenähtud summadest sünnib maksvate seaduste järgi.

Kuna teiste vahelejäädud päevakorra-punktide kohta aruandjad puuduvad, on päevakord läbi. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.